БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

ВКП(б)-гэй ОБЛАСТНОЙ БА ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДҮҮДЭЙ, БУРЯТ-МОНГОЛОЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ОРГАН.

№ 132 (6061) | 1950 оной июлиин 1, суббото | Сэн 20 мүнгэн

МОДО УРАДХУУЛГАДА —ХУРДАН ТЕМП

Манай республикада, мүн хүршэ областьнуудаар, бүхы Советскэ Союз доторнай туйлай ехэ барилгын хүдэлмэри ябажа байна. Тэрэниие эрхим шанартай модоор хангаха гээшэ — модошодой маша харюусалгатай зорилго мүн.

Эхэ оронойнгоо аша туһада иимэ арюун уялга дүүргэжэ байһанаа бүрин мэдэржэ, манай республикын модошод үнгэрэгшэ үбэл нёдондонойхидо оробол нилээд ехэ модо бэлдэһэн байна.

Мүнөө тэрэ ехэ модые республикын гол мүрэнүүдээр урадхуулжа, зохихо газартань хүргэхэһөө шухала зорилго модошодой үмэнэ байхагүй. Энэ гүрэн түрын удхатай зорилгые амжалтатайгаар бэелүүлгэ хадаа модо урадхуулагшадай онсо эршэтэй ба эмхитэй ажал эринэ. Тэрэнэй тула дистанци бүхэндэ, участок бүхэндэ, модо бэлэдхэлгын предприятинуудтай байһан бүхы арга боломжонуудые хүсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ёһотойбди.

Илангаяа мүнөө үедэ модо урадхуулгын темпые эрид хурдадхаха хэрэгтэй. Юуб гэхэдэ, энэ жэлэй модо урадхуулгые хожомдожо эхилһэн болобошье, олохон предприятинууд һанаа амархан һуужа байна. Тэрэнэй эсэстэ Курба болон Үдэ голнуудаар модо урадхуулга гээгдэжэ, бүхыдөө республика дотор модо урадхуулга таһалдуулагдахын туйлда хүргэгдөө. Энэ жэлдэ уһанһаа модо гаргалга туйлай муугаар табигданхай. Тэрэнэй түсэб оройдоо арбаад процент дүүргэгдээд байна.

«Бурмонголлес» трестые эрхилэгшэ нүхэр Шатилов, модо урадхуулгын талаар тэрэнэй орлогшо нүхэр Шеляпин, мүн урадхуулгын Үдын конторын директорэй уялгые дүүргэгшэ нүхэр Титенко гэгшэд модо урадхуулгые болон уһанай эрьедэ зөөжэ гаргалгые һайнаар эмхидхэхэ, жаяг заршамые шангадхаха, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ тушаа шухала хэмжээнүүдые абанагүй.

Модо урадхуулгын предприятинуудай ажахын хүтэлбэрилэгшэд хүдэлмэришэдые, илангаяа сезоннигуудые хоол хүнһөөр, гэр байраар хүсэд хангаха тухай тон багаар оролдоно.

Тэрэшэлэн ВКП(б)-гэй Яруунын, Хэжэнгын, Тарбагатайн, Мухаршэбэрэй, Хориин, Кяхтын, Сэлэнгын ба Курумканай айкомууд болон аймгүйсэдкомууд болбол модо урадхуулгада хүнүүдые эльгээхэ түсэбөө мүнөө болотор дүүргээгүй байна.

Модо урадхуулгада иигэжэ харюусалгагүйгөөр хандалга хадаа үбэлэй үедэ олон мянган модошодой хэһэн хүдэлмэриие хойшо татаха, модо урадхуулгые удааруулха, модые гээхэ ба гутааха ябадалда хүргэжэ болохо байна. Бидэнэр иимэ байдалые саашадаа нэгэшье үдэр тэсэхэ ёһогүйбди.

Мүнөө модо урадхуулгада хүнүүдые нэмэжэ гаргаха, хоёр халаанай ажал эмхидхэхэ, социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй. Тэрээнтэй хамта ажалай жаяг заршам эбдэжэ, архи уулгые эмхидхэжэ, модо урадхуулгые хойшонь татаха гэһэн ябадалтай хатуу шанга тэмсэл ябуулха шухала.

Һүүлэй үедэ манай республикын ой модоной промышленность тон түргэнөөр хүгжэбэ. Тэрэнэй хүндэ хүдэлмэринүүдынь механизацилагдаһан байна. Гэбэшье, советскэ гүрэнэй бардамаар үгэжэ байһан техникэ тон хангалтагүйгөөр хэрэглэгдэжэ байна. Модо урадхуулгын темпые эрид хурдадхалга хадаа энэ техникые хүсэдөөр хэрэглэлгэһээ дулдыдаха байна.

Партийна организацинууд эдэ бүхы хүдэлмэриие өөрынгөө шууд хиналта доро абахаһаа гадна, мүн модо урадхуулагшадай байра байдалые һайжаруулха тушаа, тэдэнэй дунда культурно-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха тушаа шухала хэмжээнүүдые абаха ёһотой.

Мүнөө манай республикын ажалшад СССР-эй Верховно Соведэй сессиин тогтоолые халуунаар һайшаан, арадай ажахын, соёл культурын хүгжэлтэдэ шэнэ амжалтануудые туйлахын тула шэнэ дэбжэлтэтэйгээр тэмсэжэ байна. Мүн манай республикын модошодойшье үйлэдбэриин ба политическэ дэбжэлтэ болбол модо урадхуулгын темпын эрид хубилалта дээрэ харагдаха байһаниинь лабтай.

Атомна зэбсэгые хорихо тухай эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй уряада гар табилга республикын городууд, тосхонууд ба улусуудта эхилбэ

Эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ комитедтэ туһалха республиканска комисси дооро дурсагдагша нүхэдэй составтайгаар байгуулагдаба.

Могнонов М. М.—профессиональна Союзуудай областной Соведһээ,

Рогов Н. М.—областной коммунистическэ партийна организациһаа,

Гаськов М. М. —областной комсомольско организациһаа,

Майкова А. Х.—Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой паровозо-механическа № 2 цехэй хүдэлмэришэд ба албахаагшадһаа,

Макарова А. Ф.—эхин ба дунда һургуулинуудай хүдэлмэрилэгшэдэй Союзай Обкомһоо,

Намсараев Х. Н.—Бурят-Монголой АССР-эй советскэ уранзохёолшодой Союзһаа,

Островская В. Л.—гүрэнэй эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй союзай Обкомһоо,

Сампилов Ц. С.—Бурят-Монголой АССР-эй уранзураашадай Союзһаа;

Соседенко Н. П.—Улан-Удэ станциин паровозно депогой хүдэлмэришэд ба инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдһөө,

Семенова Т. И.—медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдэй союзай Обкомһоо,

Хаптаев П. Т.—культурын институдай научна хүдэлмэрилэгшэдһөө,

Цыденова Г. А.—зооветинститудай багшанар ба студентнүүдһээ,

Шаройко П. М.—Ленинэй орденто паровозо-вагонно заводой хүдэлмэришэд ба албахаагшадһаа.

Эб найрамдалые хамгаалха Советскэ комитедтэ туһалха республиканска комиссиин түрүүшын заседани июниин 30-да болобо. Комиссиин түрүүлэгшээр нүхэр **Могнонов М. М.**, секретаряар нүхэр **Рогов Н. М.** һунгагдаба.

* * *

Городуудта, хүдэлмэришэнэй посёлогууд ба тосхонуудта, тэрэшэлэн промышленна предприятинуудта, эмхи зургаануудта, һуралсалай газарнуудта, МТС ба совхозуудта эб найрамдалые хамгаалха Советскэ комитедтэ туһалха комиссинууд байгуулагдажа байна. Атомна зэбсэгые хориижолхо тухай эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй уряада гар табилгада зорюулагдаһан түрүүшын суглаанууд үнгэргэгдэбэ.

Эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ комитедэй пленум

Үсэгэлдэр Москвада эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ комитедэй пленумэй заседани болобо. Тус пленум болбол атомна зэбсэгые хорихо ба агрессиин энэ зэбсэгые түрүүлэн хэрэглэһэн правительствые сэрэгэй гэмтэн гэжэ соносхохо тухай эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Уряада гар табилгые СССР дотор үнгэргэхэ тухай асуудалда зорюулагдаһан байна.

Эб найрамдалай түлөө тэмсэл бүхы дэлхэй дээрэ һуларшагүй хүсэтэйгөөр үргэлжэлжэ байна гэжэ эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ комитедэй түрүүлэгшэ **Н. С. Тихонов** пленум нээхэдээ хэлэбэ. Эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Стокгольмско Уряа хадаа олон миллион хүнүүдэй зүгһөө халуунаар дэмжэгдэжэ байна. Тэрээндэ түрүү общественнэ ажал-ябуулагшад болон эрдэмтэд, уранзохёолшод ба хүдэлмэришэд, таряашад ба студентнүүд, городууд болон деревнинүүдэй ажалшад гараа табина.

Саг үргэлжын комитедэй дурадхалнууд бүхы арадуудай шухала эрилтэнүүдтэ ба бүхы дэлхэй дээрэ бата бэхи ба удаан сагай эб найрамдал тогтоохо тухай тэдэнэй эрмэлзэлгэдэ бүрин харюусана гэһэн СССР-эй Верховно **Соведэй** түүхэтэ Мэдүүлгэ хадаа бүхы советскэ арадай нэгэн һаналтай дэмжэлгээр угтагдаа. Энэ Мэдүүлгэ хадаа уласхоорондын аюулгүй байдалые хангахын тула, эб найрамдалые хамгаалхын тула эб найрамдал ба бусад гүрэнүүдтэй хани харилсаатай байха тээшэ Советскэ Союзай хододоо эрмэлзэжэ байдагые дахин гэршэлээ.

Энэ Мэдүүлгые, манай гүрэнэй эб найрамдалда дуратай политикын энэ шэнэ актые советскэ хүнүүдэй дэмжэжэ байһан тухай мэдээнүүд советскэ ороной бүхы булан тохойнуудһаа орожо байна. Эб найрамдалай түлөө хүдэлөөн айхабтар ехэ хэмжээтэй болоо.

Стокгольмско Уряада гараа табихадаа советскэ хүнүүд болбол, гэжэ нүхэр Тихонов хэлэнэ, эб найрамдалай хэрэгтэ үнэн сэхэ байһанаа, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалые хамгаалхаар бэлэн байһанаа харуулха, түрэл большевистскэ партиие тойрон ниттаар жагсанги байһанаа, арадуудай агууехэ вождьдо, эб найрамдалай хэрэгэй түлөө шалгарһан тэмсэлшэдэ — агууехэ Сталинда хизаарлашагүй үнэн сэхэ байһанаа үшөө дахин харуулха байна.

Эдэ үгэнүүд нэрьемэ овацяар угтагдана.

Манай ороной хүдэлмэришэн ангиин түрүү түлөөлэгшэдэй нэгэн, «Красный выборжец» гэжэ ленинградска заводой разметчик **Г. М. Дубинин** сэдьхэл хүдэлгэмэ үгэ хэлээ.

— Бидэнэр Стокгольмско Уряада нэгэн дуугаар гараа табихабди гэжэ хэлээ һаа, Ленинэй городой бүхы хүдэлмэришэдэй, бүхы ажалшадай һанаа бодолые дамжуулхаб гэжэ һанаха байнаб.

Энэ алдарта стахановец болбол Стокгольмско Уряада гараа табиха ба предприятинууд дээгүүр, городууд болон промышленна районуудта үргэн кампани дэлгэрүүлхэ ябадалда эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсаха гэһэн уряалтайгаар социалистическэ промышленностиин бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хандаба.

Поэт, Сталинска шангай лауреат **Г. Н. Леонидзе** болбол Корейскэ арадай демократическа республикада эсэргүүгээр, эб найрамдалда дуратай бүхы арадуудай интересүүдтэ эсэргүүгээр дайн сэрэгые американска үүдхэлшэдэй ябуулжа байгаа агрессивнэ хэрэгыень өөрынгөө үгэ соо эрид буруушааһан байна.

Бидэнэр, коммунизм байгуулагшад, советскэ Эхэ ороной патриодууд хадаа өөрынгөө правительствын эб найрамдалай политикые бүрин түгэс дэмжэнэбди гэжэ тэрэ хэлэбэ. Бидэнэр амгалан тайбан ажалда ба эрхэ сүлөөдэ дуратай бүхы үнэн сэхэ хүнүүдые өөрыгөө тойруулан жагсаадаг, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдалые ехын ехээр хамгаалдаг хүнөөрөө—Сталин багшынгаа нэрээр омогорхонобди.

Советскэ Союзай эрдэмтэд Стокгольмско Уряада өөһэдынгөө һаналые нэгэдүүлнэ гэжэ академик **А. И. Опарин** өөрынгөө үгэ соо хэлэбэ.

— Дайн зайлашагүй юм гэжэ бидэнэр мэдэнэбди. Хэрбээ эб найрамдалай хүсэнүүд нэгэдээд, дайн сэрэг һүжэрөөгшэдые гэдэргэнь сухарюулаа һаань, гал түймэр болохогүй юм гэжэ бидэнэр баһа мэдэнэбди, гар ба ухаан бодолойнгоо хэрэг хүнүүдые хюдаха бэшэ, харин тэдэнэй аша туһада алба хэхын тула бүхы хүсэнүүдээ хандуулха гээшэ үнэн сэхэ эрдэмтэ бүхэнэй үүргэ мүн.

Профессиональна союзуудта нэгэдэһэн олон миллион эмхидэмэл эрэгтэй ба эмэгтэй хүдэлмэришэд, инженернүүд болон техникүүд, албахаагшад, интеллигентнэ ажалай хүнүүд хадаа Стокгольмско Уряа доро тон ехэ ханамжатайгаар гараа табиха бээз гэһэн этигэлээ ВЦСПС-эй секретарь, советскэ эхэнэрнүүдэй Антифашистска комитедэй түрүүлэгшэ **Н. В. Попова** мэдүүлбэ.

— Советскэ залуушуул, манай бүхы арадтал адли,—гэжэ советскэ залуушуулай Антифашистска комитедэй түрүүлэгшэ **В. И. Кочемасов** мэдүүлбэ, — эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Уряада нэгэн һаналтайгаар гараа табиха, тиигэжэ бүхы советскэ арадтаяа хамта эб найрамдалай болон арадуудай хоорондын хани харилсаанай хэрэгые хамгаалхаар хэлбэришэгүй дура зоригтой байһанаа үшөө дахин харуулха байна.

Тус пленум дээрэ Литовско ССР-эй Наукануудай Академиин Президент **Ю. Ю. Матулис**, казахска уранзохёолшо **С. Муканов**, туркменскэ уранзохёолшо **Б. М. Кербабаев**, славянска комитедэй түрүүлэгшэ **А. С. Гундоров**, Молдавиин поэт **П. А. Крученюк** гэгшэд үгэ хэлэбэ. Советскэ арад эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Стокгольмско Уряае нэгэн һаналтайгаар дэмжэхэ гэһэн этигэлые тэдэнэр урдахи ораторнуудтал адли мэдүүлһэн байна.

Эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ Комитедэй тус пленум хадаа атомна зэбсэгые хорихо тухай эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Уряада гар табилгые СССР дотор үнгэргэхэ тухай резолюциие нэгэн дуугаар батлан абаа.

Удаань эмхидхэлэй асуудалнууд хэлсэгдэһэн байна.

Пленум болбол эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ комитедэй президиумэй составта **И. Г. Эренбургые** оруулха ба комитедэй түрүүлэгшын орлогшоор тэрэниие баталха гэжэ шиидэбэ.

Комитедэй харюусалгата секретаряар **М. И. Котов** баталагдаа.

Зүбшэн хэлсэхэ асуудалнууд дүүрэбэ. Эб найрамдалые хамгаалгын Советскэ комитедэй гэшүүд Стокгольмско Уряада баярай оршон байдалда гараа табиба.

Эб найрамдалые хамгаалгын тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Стокгольмско Уряа доро советскэ хүнүүд гараа табижа эхилээ. (ТАСС).

АТОМНА ЗЭБСЭГ ХОРИХО ТУХАЙ ЭБ НАЙРАМДАЛАЙ ТАЛА БАРИГШАДАЙ БҮХЭДЭЛХЭЙН КОНГРЕССЭЙ САГ ҮРГЭЛЖЫН КОМИТЕДЭЙ УРЯАДА ГАР ТАБИЛГЫЕ СССР-тэ ЯБУУЛХА ТУХАЙ

Эб найрамдал хамгаалгын Советскэ комитедэй пленумэй резолюци

Эб найрамдал хамгаалгын Советскэ комитедэй пленум хадаа атомна зэбсэгые хорихо, энэ шиидхэбэриие бэелүүлхэ ябадалда уласхоорондын хатуу хиналта тогтоохо тухай ба агрессиин болон хүнүүдые олоор хюдалгын энэ зэбсэгые түрүүлэн хэрэглэһэн правительствые сэрэгэй гэмтэн гэжэ соносхохо тухай эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй дурадхалнуудтай дашарамдуулан, СССР-эй Верховно Соведэй хэһэн Мэдүүлгые Советскэ арад нэгэн һаналаар ба һайшаалаар угтаа гэжэ тэмдэглэнэ.

СССР-эй Верховно Совет хадаа эб найрамдалай тала баригшадай хүдэлөөн, нэн түрүүндэ, эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Стокгольмско уряа хадаа бүхы советскэ арадай нэгэн һаналта дэмжэлгые абаха байха гэжэ этигэн найдаба.

СССР-эй бүхы арадууд хадаа шэнэ дайн үүдхэгшэдтэ эсэргүү, эб найрамдалай хэрэгэй ашаг туһада шэглүүлэгдэһэн, эб найрамдалай тала баригшадай эмхидхэлтэ фронтын хүсэлэлгэнүүдые хэзээ бүхэндэ халуунаар дэмжэһэн ба дэмжэжэшье байна. Арадуудай хоорондохи хани барисаанай ба эб найрамдалай бэхижэлгын зүб ба һайн һайхан хэрэгэй амжалтын түлөө тэдэнэр хүсэеэ хайралнагүй.

Эб найрамдал хамгаалха Советскэ комитедэй пленум хадаа атомна зэбсэг хорихо тухай эб найрамдалай тала баригшадай Бүхэдэлхэйн конгрессэй Саг үргэлжын комитедэй Стокгольмско уряада гар табилгые Советскэ Союзда энэ оной июниин 30-һаа эхилхые шухалада тоолоно. Эб найрамдал хамгаалха Советскэ комитедэй плёнум хадаа энэ уряада өөһэдынгөө гар табихыень бүхы советскэ хүнүүдые уряална.

Эб найрамдал хамгаалха Советскэ комитет энэ уряае бүхы советскэ хүнүүд дэмжэн абаха байха гэжэ батаар найдана. Тус комитедэй хүтэлбэри доро гар табиха кампани ябуулагдаха байна.

Стокгольмско уряада гар табихадаа, советскэ хүнүүд болбол эб найрамдалай хэрэгтэ үнэн сэхэ байһанаа, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хамгаалхаар бэлэн байһанаа, түрэл большевистскэ партиие тойрон бата ниттаралтайгаар жагсаһанаа, эб найрамдалай туг баригша агууехэ хүндэ — бүхы арадуудай вождь нүхэр Сталинда хизааргүй үнэн сэхэ байһанаа харуулха байна.

ЭБ НАЙРАМДАЛ ХАМГААЛГЫН СОВЕТСКЭ КОМИТЕТ

Тихонов Н. С. — Эб найрамдал хамгаалха Советскэ комитедэй түрүүлэгшэ, советскэ уранзохёолшодой Союзай генеральна секретариин орлогшо.

Вавилов С. И. — СССР-эй наукануудай Академиин президент.

Фадеев А. А. — советскэ уранзохёолшодой Союзай генеральна секретарь.

Шолохов М. А. — уранзохёолшо.

Державин Н. С. — академик.

Кузнецов В. В. — ВЦСПС-эй түрүүлэгшэ.

Михайлов Н. А. — ВЛКСМ-эй ЦК-гэй секретарь.

Попова Н. В. — советскэ эхэнэрнүүдэй Антифашистска комитедэй түрүүлэгшэ.

Палладин А. В. — Украинска ССР-эй наукануудай Академиин президент.

Корнейчук А. Б. — Украинын уранзохёолшодой Союзай түрүүлэгшэ.

Несмеянов А. Н.—академик, Московско университедэй ректор.

Хорава А. А. — СССР-эй арадай артист.

Греков Б. Д. — академик.

Василевская В. Л. — уранзохёолшо.

Исаакян А. С. — поэт.

Колас Якуб — уранзохёолшо.

Лысенко Т. Д. — академик.

Опарин А. И. — академик.

Мусхелишвили Н. И. — Грузинска ССР-эй наукануудай Академиин президент.

Муканов С. — Казахстанай уранзохёолшодой Союзай түрүүлэгшэ.

Сарымсаков Т. А. — Узбекскэ ССР-эй наукануудай Академиин президент.

Кербабаев Б. М. — уранзохёолшо (Туркменскэ ССР).

Ибрагимов М. А. — Азербайджанай уранзохёолшодой Союзай түрүүлэгшэ.

Симонов К. М. — уранзохёолшо.

Эренбург И. Г. — уранзохёолшо.

Леонов Л. М. — уранзохёолшо.

Ангелина П. Н. — Украинска ССР-эй тракторна бригадын бригадир.

Ахунбаев И. К. — профессор, Киргизскэ медицинскэ институдай директор, медицинскэ наукануудай доктор.

Гундоров А. С. — СССР-эй Славянска Комитедэй түрүүлэгшэ.

Селиванова А. Н. — Саратовска областиин Соведүүдэй VII съездын нэрэмжэтэ колхозой колхозница, РСФСР-эй Верховно Соведэй депутат.

Матулис Ю. Ю. — Литовско ССР-эй наукануудай Академиин президент.

Пейве Я. В. — профессор, Латвийска хүдөө ажахын Академиин ректор, академик, Латвийска ССР-эй наукануудай Академиин секретарь.

Якобсон А. М. — драматург (Эстонско ССР).

Прозоров П. А. — Кировскэ областиин «Красный Октябрь» колхозой түрүүлэгшэ, Социалистическэ Ажалай Герой.

Черкасов Н. К. — СССР-эй арадай артист (Ленинград).

Турсун-Заде М. — уранзохёолшо (Таджикска ССР).

Александровская Л. П. — СССР-эй арадай артистка.

Аничков Н. Н. — медицинскэ наукануудай Академиин президент.

Чутких А. С. — Краснохолмско камвольно комбинадай мастерай туһалагша (Московско область), Сталинска шангай лауреат.

Бобоходжаев И. Я. — Таджикска ССР-эй габьяата врач.

Байсеитова К. — СССР-эй арадай артистка (Казахстан).

Димо Н. А. — Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын наукануудай Академиин гэшүүн, хүдөө ажахын наукануудай доктор (Молдави).

Ершова Т. И. — ВЛКСМ-эй ЦК-гэй секретарь.

Коробков Д. А. — Тула, депогой машинист.

Завадский Ю. А. — СССР-эй арадай артист, Моссоведэй нэрэмжэтэ театрын уранһайханай хүтэлбэрилэгшэ.

Зарьян Н. Е. — уранзохёолшо.

Ишантураева С. — Узбекскэ ССР-эй арадай артистка.

Каиров И. А. — РСФСР-эй педагогическа наукануудай Академиин президент.

Порозова А. И. — Горьковско областиин «Авангард» колхозой звеньевой, Социалистическэ Ажалай Герой.

Карпова Д. К. — Карело-Финскэ ССР-эй габьяата артистка.

Наседкин Ф. И. — советскэ залуушуулай антифашистска комитет.

Котов М. И. — Эб найрамдал хамгаалгын Советскэ Комитедэй харюусалгата секретарь, журналист.

Леонидзе Г. Н. — уранзохёолшо.

Кузнецова К. С. — ВЦСПС-эй секретарь.

Дубинин Г. М. — Ленинград городой «Красный Выборжец» заводой разметчик.

Литовченко Г. П. — Украинска ССР-эй Херсонско областиин Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

Мордвинов А. Г. — СССР-эй архитектурын Академиин президент.

Непесов К. — түүхын наукануудай доктор, Ашхабадска пединститудай кафедрые даагша.

Кочемасов В. И. — советскэ залуушуулай Антифашистска Комитедэй түрүүлэгшэ.

Пудовкин В. П. — кинорежиссер.

Российский Н. А. — «Калибр» заводой мастер (Москва).

Садыкбеков К. — уранзохёолшо (Киргизскэ ССР).

Смильгис Э. Я. — СССР-эй арадай артист, Латвийска уранһайханай театрын хүтэлбэрилэгшэ.

Сурков А. А. — уранзохёолшо.

Тарле Е. В. — академик.

Тимонен А. Н. — Карело-Финскэ ССР-эй уранзохёолшодой Союзай Түрүүлэгшэ.

Топчибашев М. А. — Азербайджанска ССР-эй наукануудай Академиин бодото гэшүүн.

Хохол Е. Н. — Киевскэ медицинскэ институдай кафедрые даагша, профессор, медицинскэ наукануудай доктор.

Чиаурели М. Э. — кинорежиссер.

Шостакович Д. Д. — композитор.

Ярыгина Н. К. — Ивановска Ехэ мануфактурын ткацка мастер.

Венцлова А. Т. — уранзохёолшо.

Гагарина З. Н. — Общественнэ наукануудай Академиин ректорэй орлогшо, Уласхоорондын эхэнэрнүүдэй Демократическа федерациин Президиумэй гэшүүн.

Герасимов С. А. — кинорежиссер.

Гореловская М. И. — Центрсоюзай правлениин гэшүүн.

Заславский Д. И. — журналист.

Крученюк П. А. — уранзохёолшо (Молдави).

Ильичев Л. Ф. — «Правдын» главна редакторай орлогшо.

Николай — Крутицка ба Коломенскэ митрополит.

НАЦИОНАЛЬНА АСУУДАЛ БА ЛЕНИНИЗМ

НҮХЭД МЕШКОВ, КОВАЛЬЧУК БА БУСАДТА ХАРЮУ

Танай бэшэгүүдые абааб. Эдэ бэшэгүүдтнай ондоо нүхэдһөө һүүлэй һарануудта минии абаһан тэрэл темын хэдэ хэдэн бэшэгүүдтэ адлирхуу байна. Гэбэшье, таанадтал харюусаха гэжэ би шиидээб, юундэб гэхэдэ, таанад асуудалые бүдүүн түлэбөөрэнь табихадаа, тодо болгохо ябадал туйлалгада туһалнат. Зүгөөр, табиһан асуудалнуудтаа таанар өөһэдынгөө бэшэгүүд соо буруу шиидхэбэри үгэнэт, теэд энэтнай ондоо хэрэг гээшэ,—энээн тухай доро хэлсэхэбди.

Хэрэгтээ ороё.

1. „Наца“ гэһэн ойлгомжо

Ородой марксистнууд наца тушаа өөрын теоритой болоһоор үнинэй юм. Тэрэ теориин ёһоор, наца хадаа дүрбэн гол шэнжэ тэмдэгүүдэй нэгэ ниитэ байлгын база дээрэ, тусхайлан хэлэбэл: хэлэнэй нэгэ ниитэ байлгын, территориин нэгэ ниитэ байлгын, экономическа ажабайдалай нэгэ ниитэ байлгын ба национальна культурын онсо өөрэ илгаануудай нэгэ ниитэ байлгада үзэгдэдэг, сэдьхэл бодолой шэнжэ маягай нэгэ ниитэ байлгын база дээрэ түүхэтэ ёһоор бүридэһэн, хүнүүдэй бата тогтууритайгаар нэгэ ниитэ байлга мүн. Энэ теори манай парти дотор бүгэдэндэ мэдэрэгдэһэниинь элитэ.

Танай бэшэгүүд дээрэһээ харахада, энэ теориие таанад дутамагта тоолонот. Тиимэһээ, нацын дүрбэн тэмдэгүүдтэ табадахи тэмдэгые, тусхайлан хэлэбэл: өөрынгөө тусгаарлаһан национальна гүрэнтэй байлгые нэмэхэ гэжэ таанад дурадханат. Энэ табадахи тэмдэгүйгөөр наца байхагүй ба байжашье шадахагүй гэжэ тоолонот.

«Наца» гэһэн ойлгомжын шэнэ, табадахи тэмдэгтэйгээр танай дурадхажа байгаа схемэ хадаа тон алдуутай, тиигээд теоретическэшье, практическа — политическэшье талаараа зүбтэйдэ тоологдожо болохогүй гэжэ би бодоноб.

Танай схемын ёһоор һаа, өөрынгөө, бусадһаа тусгаар, гүрэнтэй имагта тинмэл нацануудые нацанууд гэжэ мэдэрхэ ушартай бологдохо, харин бэеэ даанхай гүрэнтэ байдалаа хаһагдаһан, дарлагдагша бүхы нацануудые нацануудай зэргэһээ зуража хаяха ушартай бологдохо, тинхэдэ дарлагдагша нацануудай национальна дарлалтада эсэргүүсэһэн тэмсэлые, империализмда эсэргүүсэһэн колониальна арадуудай тэмсэлые «национальна хүдэлөөн», «национально-сүлөөлэлгын хүдэлөөн» гэһэн ойлгомжоһоо гаргажа хаяха ушартай бологдохо байгаа.

Тэрээнһээ үнгэрхэдөө. Танай схемын ёһоор һаа, нигэжэ хэлэхэ ушартай бологдохо байгаа, гэбэл: а) «Ирландска сүлөөтэ гүрэнэй» тогтоһоной һүүлээр лэ ирландецууд наца болоо, тэрэ саг хүрэтэр тэдэнэр наца байгаагүй юм;

б) Норвегиие Швециһээ тусгаарлахын урда тээ норвежецүүд наца байгаагүй, харин тиигэжэ тусгаарлаһанай лэ һүүлээр наца болоһон юм;

в) хаанта Россин составта Украинын оронхой байхада украинецууд наца байгаагүй, тэдэнэр Центральна радын ба гетман Скоропадскиин үедэ Советскэ Россиһаа тусгаарлагдаһанай лэ һүүлээр наца болоһон юм, теэд, тэдэнэр Украинска Советскэ республикаяа ондоо советскэ республикануудтай хамтадань Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда нэгэдхэһэнэй һүүлээр наца байхаяа дахин болиһон юм.

Иимэ жэшээнүүдые олын олоор дурдажа болохо байгаа.

Иимэ тэнэг тобшололнуудта хүргэдэг схемэ хадаа научна схемэдэ тоологдохо аргагүйнь мэдээжэ.

Практическа—политическэ талаһаан танай схемэтнай национальна, империалистическэ дарлалтые зүбтүүлхэ ябадалда зайлашагүй хүргэнэ, тиимэ дарлалта хээшэд хадаа өөрынгөө, национальна тусгаар гүрэнгүй, дарлагданги ба хүсэд эрхэгүй нацануудые бодото нацанууд гэжэ огто мэдэрдэггүй, тиигээд энэ ушарбайдал тус нацануудые дарлаха эрхэ бидэндэ олгоно гэжэ тоолодог байна.

Советскэ нацанууд өөһэдынгөө национальна Советскэ республикануудые Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзда нэгэдүүлһэнһээ хойшо нацанууд байхаяа болёо гэжэ баталан тайлбарилагшадые, манай Советскэ республикануудтахи буржуазна националистнуудые зүбтүүлхэ ябадалда танай схемын хүргэдэг тухай би үшөө хэлэнэгүйб.

Наца тушаа ородой марксистска теоридо «нэмэлтэ» ба «заһабари» тухай асуудалай хэрэг ушар иимэ байна.

Наца тушаа ородой марксистска теори имагтал зүб теори мүн гэжэ мэдэрхэ нэгэл ушар үлэнэ.

2. Нацануудай бии бололго ба хүгжэлгэ

Таанадай ехэ алдуунуудай нэгэн юуб гэхэдэ, мүнөө байһан бүхы нацануудые таанад нэгэ куча болгон обоолоод, тэдэнэй хоорондохи принципиальна илгаануудые харанагүйт.

Дэлхэй дээрэ элдэб нацанууд байдаг. Ургажа байгаа капитализмын үедэ хүгжэһэн нацанууд бии, тэрэ үедэ буржуази болбол феодализмые ба феодальна бутархай байдалые һандаргажа, нацые нэгэдхэн суглуулжа ба тэрэниие нигтаруулан бэхижүүлжэ байһан юм. Эдэ хадаа «мүнөө сагай» гэгдэдэг нацанууд мүн.

Нацанууд капитализмһаа үшөө урда тээ бии болоһон ба байһан юм гэжэ таанад баталан хэлэнэт. Теэд, капитализмын урда тээ, феодализмын үедэ, орон нютагуудай тус тустаа бэеэ даанхай княжествонууд болон бутаранхай байхада, национальна үлхөөгөөр бэе бэетээ эдэнэй холбогдоогүйһөө гадна, тиимэ үлхөөгэй шухала хэрэгтэйе эрид арсадаг байхада, нацанууд хайшан гээд бии боложо ба байжа шадаха байгааб? Таанадай алдуутайгаар баталан хэлэбэшье, капитализмын урда тээхи үедэ нацанууд байгаагүй ба байжашье арганьгүй, юундэб гэхэдэ, национальна рыногүүл үшөө байгаагүй, экономическашье, культурнашье национальна центрнүүд байгаагүй, тиимэ хадаа тус арадай ажахын бутархай байдалые усадхаха ба тэрэ арадай мүнөө болотор бутархай байһан хубинуудые национальна нэгэ бүхэли болгохо ябадалда татадаг тиимэ факторнууд байгаагүй.

Нацын элементнүүд—хэлэн, территори, культурна нэгэдэлэй ниитэ байлга гэхэ мэтэнүүд—огторгоһоо унаагүй, харин капитализмын үшөө урда тээхи үедэ удаа удаалуулан бии болоһонниинь элитэ. Тиигэбэшье, тэдэ элементнүүд һаял бии боложо байгаа, ерээдүйн мэдээжэ таарамжатай үедэ нацануул болон бүридэхэ боломжын талаар ехэдээл һаа арга зүйнь мүн байгаа. Тэрэ арга зүй хадаа национальна рыногтэй, экономическа ба культурна центрнүүдтэй капитализмын ургажа байгаа үедэ лэ бодото хэрэг болоһон байгаа.

«Арадай ханинар» гэжэ юуб, тэдэнэр социал-демокрадуудта эсэргүүсэн хайшан гэжэ дайлалданаб?» гэһэн ном соогоо, нацануудай бии бололго тухай асуудалаар Ленинэй хэлэһэн гайхамшагта үгэнүүдые энээнтэй дашарамдуулан тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Национальна холбоонуудай ба национальна нэгэдэлэй бии бололгые родовой холбоонуудай хүгжэлтэһөө унгитай гэдэг народник Михайловскитай үгэ буляалдахадаа, Ленин ингэжэ хэлэһэн байха юм:

«Тиин, национальна холбоонууд, энэ хадаа родовойнуудай холбоонуудай үргэлжэлэл ба ниитэлэл гээшэ! Общественн түүхэ тухай өөрынгөө ойлгомжые г. Михайловский гимназистнуудые һургадаг үхибүүдэй оптохон cooһoo халан абана бшуу. Общественностиин түүхэ юунһээ бүридэнэб гэхэдэ, түрүүшээр ямаршье общественн ячейкэ болоһон бүлэ байгаа юм..., удаа тээнь—бүлэ племя болон ургаһан, племинь гүрэн болон ургаһан юм гэһэншүүгээр хорото этэгээдүүдэй доктрина соонь хэлэгдэнэ. Г. Михайловский энэ үхибүүн ёһоной шашаг үгые хэрбээ томоотой янзатайгаар дабтаа һаань, энэ хадаа—ондоо бүхы юумэнһээ гадна—угайдхадаа ородой түүхын ябаса тухайда багаханааршье мэдэхэгүй байһыень харуулна. Эртэ урдын Руснин родовой ажаһуудал тухай хэлэжэ болохо хадань, дундада зуунай үедэ, московско хан түрын үедэ, тиимэ родовой холбоонуудай байхаяа болиһониинь гэхэ гү, гүрэн хадаа оройдоошье родоной бэшэ, харин нютагай холбоон, барисаанууд дээрэ үндэһэлһэниинь дамжаггүй: помещигүүд ба монастырьнууд элдэб нютагуудай таряашадые өөһэдтөө абадаг байба, тиигэжэ бүридэһэн общинануудшье имагтал территориальна союзууд мүн байгаа. Гэбэшье, национальна холбоонууд тухай үгэ бодото удхаарнь тэрэ үедэ хэлэхэ бэрхэтэй байгаа: гүрэн хадаа тус тус газарнууд болон, зариманиинь түрүүшын автономиин элитэ үлэгдэлнүүдые, захиргаандахи онсо өөрэ зүйлнүүдые, заримдаа өөһэдын тусхай сэрэгүүдые (нютагай боярнууд, полкнуудтаяа дайнда ябадаг байгаа), тусхай таможенна хилэнүүд гэхэ мэтые үлөөһэн княжествонууд болон бутардаг байгаа. Ородой түүхын шэнэ үень лэ (багсаахада XVII зуун жэлһээ) тиимэ бүхы областьнуудай, газарнуудай ба княжествонуудай нэгэ бүхэли болон үнэхөөрөө бодото ниилэлгээр тодорхойлогдоно. Энэ ниилэлгэ хадаа, хүндэтэ г. Михайловский, родовой холбоонуудаар бэшэ, мүн тэдэнэй үргэлжэлэлөөршье, ниитэлэлгээршье үүсхэгдээ бэшэ юм: энэ хадаа областьнууд хоорондын улам ехэ боложо байгаа агсаагаар, удаа удаагаар ургажа байгаа эд товарай эрьелтээр, нютагай бишыхан рыногүүдые бүхэроссийска нэгэ рынок болгон хамтадхалгаар үүсхэгдэһэн байха юм. Энэ процессэй хүтэлбэрилэгшэдынь ба эзэдынь капиталистнууд— купецүүд байһан туладань, эдэ национальна холбоонуудые байгуулга хадаа буржуазна холбоонуудые байгуулһан ябадалһаа ондоо юуншье байгаагүй» (том 1, нюур 72—73).

«Мүнөө сагай» нацанууд гэдэгэй бии бололгын хэрэг иимэ байна.

Буржуази ба тэрэнэй националистическэ партинууд тэрэ үедэ иимэ нацануудай хүтэлбэрилхы гол хүсэн байһан ба тиимээрээ үлэһэн юм. «Нацын нэгэдэлэй» туладa наца дотор ангиин эблэрэл; бусадай национальна территоринуудые буляан абажа, өөрынгөө нацын территориие үргэдхэлгэ; бусадай нацануудта этигэхэгүй ба зэбүүрхэхэ ябадал; национальна үсөөнхидые дарлалга; империализмтай нүхэсэһэн единэ фронт—эдэ нацануудай идейнэ ба социально-политическэ ойлгомжонь иимэ байна.

Иимэ нацануудые буржуазна нацанууд гэжэ хараха хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, француузска, англиийска, итальянска, хойто-американска ба тэдээндэ адлирхуу ондоо нацанууд иимэ байна. Манай орон дотор пролетариадай диктатурын ба Советскэ байгуулалт байгуулагдатар ородой, украинска, татарска, армянска, грузинска ба Россидахи бусад нацанууд иимэ лэ буржуазна нацанууд байһан юм.

Иимэ нацануудай хуби заяан капитализмын хуби заяантай холбоотой байдагынь, капитализмын унахатай хамта, иимэ нацануудай үгы болохо ёhотойнь ойлгосотой.

«Наца гээшэ юрэл түүхэтэ категори бэшэ, харин ямар-нэгэн тусхайта эпохын, ургажа байгаа капитализмын эпохын түүхэтэ категори мүн», гол удхаараа буржуазна, национальна хүдэлөөнэй хуби заяан буржуазиин хуби заяантай зайлашагүй холбоотой», «буржуазиин унахадал национальна хүдэлөөн эсэслэн зогсожо болохо юм», «социализмын мандаһан орон дотор лэ түгэс амгалан байдал тогтоогдожо болохо юм» гэжэ хэлэдэг, «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ Сталинай ном тиимэл буржуазна нацануудые хараадаа абана.

Буржуазна нацанууд тухай хэрэг иимэ байна.

Гэхэ зуура, дэлхэй дээрэ ондоошье нацанууд бии юм. Энэ хадаа Россида капитализмые унагааһанай һүүлээр, буржуазие ба тэрэнэй националистическэ партинуудые усадхаһанай һүүлээр, советскэ байгуулалтын тогтоогдоһоной һүүлээр хуушан, буржуазна нацануудай һуури дээрэ хүгжэһэн ба бүридэһэн шэнэ, советскэ нацанууд мүн.

Хүдэлмэришэн анги ба тэрэнэй интернационалистическэ парти хадаа эдэ шэнэ нацануудые бэхижүүлдэг ба тэдэниие хүтэлбэрилдэг хүсэн мүн. Социализмые илалта түгэсөөр байгуулха зорилгоор, капитализмын үлэгдэлнүүдые усадхахын тула наца дотороо хүдэлмэришэн анги ба ажалша таряашадай союз байгуулга; нацанууд ба национальна үсөөнхидэй адли тэгшэ эрхын ба сүлөө хүгжэлтын зорилгоор, национальна дарлалтын үлэгдэлнүүдые үгы хэлгэ; арадуудай хоорондын хани барисаа байгуулха ба интернационализм тогтоохо зорилгоор, национализмын үлэгдэлнүүдые үгы хэлгэ; эзэмдэлгэнүүдэй ба эзэмдэлгын дайнуудай политикада эсэргүү тэмсэлдэ, империализмда эсэргүү тэмсэлдэ, бүхы дарлагдаһан ба хүсэд эрхэгүй нацануудтай единэ фронт байгуулга,—эдэ нацануудай духовно ба социально-политическэ шэнжэнь иимэ байна.

Иимэ нацануудые социалистическэ нацанууд гэжэ хараха хэрэгтэй.

Эдэ шэнэ нацанууд хадаа капитализмые үгы хэһэнэй эсэстэ хуушан, буржуазна нацануудай һуури дээрэ,—тэдэниие социализмын ёһоор үндэһөөрнь шэнэдхэн хубилгажа, бии болоһон ба хүгжэһэн байна. Советскэ Союздахи мүнөөнэй социалистическэ нацанууд—ородой, украинска, белорусска, татарска, башкирска, узбекскэ, казахска, азербайджанска, грузинска, армянска ба бусад нацанууд—хуушан Россидахи хуушанай, буржуазна тус тус нацануудһаан өөһэдынгөө ангиин составаар ба духовно түхэл шэнжээр, мүн социально-политическэ интересүүд ба эрмэлзэлгэнүүдэй талааршье үндэһөөрөө илгаатай байһыень хэншье арсажа шадахагүй.

Түүхэдэ мэдээжэ иимэ хоёр янзын нацанууд бии.

Нацануудай хуби заяае, энэ ушарта, хуушанай, буржуазна нацануудай хуби заяае,—капитализмын хуби заяантай холбохо ябадалые таанад зүбшөөрнэгүйт. Капитализмын усадхагдахатай хамта хуушанай, буржуазна нацанууд усадхагдаха юм гэһэн тезисые зүбшөөрнэгүйт. Эдэ нацануудай хуби заяан капитализмын хуби заяантай бэшэ һаа, теэд ямар юумэнтэй холбожо болохо байгааб? Капитализмын үгы болохотой хамта, тэдэнэй түрүүлһэн буржуазна нацанууд үгы бололсохо ёһотой байһые ойлгохоходо бэрхэтэй аал? Хуушанай, буржуазна нацанууд советскэ байгуулалтын үедэ, пролетариадай диктатурын үедэ байжа ба хүгжэжэ болохо юм гэжэ таанад бодоногүй ха яат? Тиихэтнай үшөө дутаа ха юм...

Капитализмын үедэ байдаг нацануудые усадхалга юрынхыдэнь нацануудые усадхалгатай, алибаа нацые усадхалгатай адли гэжэ таанад түбэгшөөнэт. Юундэ, ямар шалтагаанһааб? Буржуазна нацануудһаа гадна, үшөө ондоо нацанууд, ямаршье буржуазна нацада орходоо бүри нигтаар эмхидэнхэй ба батаар тогтонхой социалистическэ нацанууд байдаг юм гэжэ таанад мэдэхэгүй аалта?

Буржуазна нацануудһаа бэшэ ондоо нацануудые танай харадаггүй ябадал—тиимэһээ хуушанай, буржуазна нацануудай һандархайнууд дээрэ, Советскэ Союзда бии болоһон социалистическэ нацануудай бүридэн мандалгын бүхэли эпохые таанадай обёороогүй ябадал лэ таанадай алдуутнай болоно.

Буржуазна нацануудые усадхалга юрэнхыдэнь нацануудые усадхалга бэшэ, харин буржуазна нацануудые лэ усадхалга гээшэ бшуу. Хуушанай буржуазна нацануудай һандархайнууд дээрэ, ямаршье буржуазна нацануудта орходоо үлэмжэ нигта эмхидхэлтэй шэнэ, социалистическэ нацанууд бии боложо ба хүгжэжэ байна, яахадааб гэхэдэ, тэдэнэр болбол буржуазна нацануудые химэлдэг, эбсэшэгүй ангиин тэмсэлнүүдһээ сүлөө байна, ямаршье буржуазна нацада орходоо үлэмжэ ехээр ниитэарадай удхатай байна.

3. Нацануудай ба национальна хэлэнүүдэй ерээдүйн байдал

Нэгэ орон дотор социализмын илаха үе ба дэлхэйн хэмжээн дээрэ социализмын илаха үе хоёрой хоорондо адлидхал хэхэдээ, имагта дэлхэйн хэмжээн дээрэ социализмын илахадань бэшэ, харин нэгэ орон дотороше социализмын илахадань национальна илгаанууд, национальна хэлэнүүд үгы боложо, нацанууд ниилэжэ ба единэ ниитэ хэлэн бии боложо болохо ба шухала гэжэ баталан хэлэхэдээ, таанад ехэ алдуу гаргажат. Тиихэдээ таанад тон ондоо юумэнүүдые: «национальна дарлалта үгы хэхэ ябадалые» «национальна илгаануудые үгы хэлгэтэй», «национальна гүрэнэй хаалта боолтонуудые үгы хэхэ ябадалые» «нацануудай хосорон һалалгатай», «нацануудай ниилэлгэтэй» худхана гээшэт.

Энэ ондо ондоо ойлгомжонуудые худхаха гээшэ марксистнуудта огто таарахагүй гэжэ тэмдэглэнгүй байжа болохогүй. Манда, манай орон дотор, национальна дарлалта үни үгы хэгдэнхэй, тиигэбэшье, национальна илгаанууд үгы болео, манай ороной нацанууд усадхагдаа гэһэн тобшолол энээн дээрэһээ хэжэ огто болохогүй. Манда, манай орон дотор, хилын сахюулгай, таможнинуудтай, национальна гүрэнэй хаалта боолтонууд үни үгы хэгдэнхэй, тиигэбэшье нацанууд бүри ниилээ, национальна хэлэнүүд үгы болоо, эдэ хэлэнүүд манай бүхы нацануудта хамаатай нэгэ ниитын хэлээр һэлгэгдээ гэһэн тобшолол энээн дээрэһээ огто гаранагүй.

Зүүн зүгэй арадуудай Коммунистическэ университедтэ (1925 он) минии хэлэһэн үгэдэ таанад дурагүй байнат, би хадаа нэгэ орон дотор, жэшээлхэдэ — манай орон дотор, социализмын илахадань национальна хэлэнүүд үгы болохо юм, нацанууд ниилэхэ ба национальна хэлэнүүдэй орондо нэгэ ниитын хэлэн бии болохо гэһэн тезисэй зүбыень тэндэ арсаһан байгааб.

Социализмын үг зорилго хадаа жэжэ гүрэнүүд болгогдон хүн түрэлтэнэй бутаргагдаһан ябадалые, нацануудай алибаа тусгаарлалгые үгы хэхэһээ гадна, нацануудые дүтэлүүлхэһээ гадна, мүн тэдэниие ниилүүлхэ ябадал болоно гэһэн Ленинэй мэдээжэ тезистэнь минии тэрэ мэдүүлгэ зүришэнэ гэжэ таанад тоолонот.

Дэлхэйн хэмжээн дээрэ социализмын илаха үедэнь, национальна илгаанууд ба национальна хэлэнүүд үгы боложо эхилхэ, тиимэ илалтын һүүлээр национальна хэлэнүүд нэгэ ниитын хэлээр һэлгэгдэжэ эхилхэ гэһэн ленинскэ ондоо тезистэнь минии тэрэ мэдүүлгэ мүн лэ зүришэнэ гэжэ, саашадаа, таанад тоолонот.

Энэтнай тон буруу гээшэ, нүхэдүүд. Энэ хадаа ехээр эндүүрһэн ябадал мүн.

«Нэгэ орон дотор социализмын илалта» ба «бүхы дэлхэйн хэмжээн дээрэ социализмын илалта» гэһэн тиимэ ондо ондоо үзэгдэлнүүдые худхаха ба нэгэ куча болгон обоолхо гээшэ марксистда тон таарахагүй гэжэ би дээрэ хэлээ һэм. Эдэ ондо ондоо үзэгдэлнүүд хадаа гансахан сагай талаар бэшэ (энэнь тон шухала), мүн өөрынгөө бодото ушар удхаар хоорондоо илгаатай хоёр тад ондоо эпохые харуулдаг байһыень мартажа болохогүй.

Национальна этигэхэгүй ябадал, национальна тусгаарлан байлга, национальна хёморол, национальна тулалдаанууд хадаа национальна хорото һаналай «түрэлхиин» ямар-нэгэн мэдэрэлээр бэшэ, харин бусад нацануудые мэдэлдээ оруулха гэһэн империализмын эрмэлзэлгээр ба национальна богоолшолгын аюулһаа тус нацануудай айха ябадалаар һүжэрөөгдэдэг ба дэмжэгдэдэг байха юм. Дэлхэйн империализмын бии байгаа сагта тиимэ эрмэлзэлгэ ба тиимэ айха ябадалшье бии байха,—тиимэһээ, тон олонхи оронуудта национальна этигэхэгүй ябадалшье, национальна тусгаарлан байлгашье, национальна хёморолшье, национальна тулалдаануудшье байхадань дамжаггүй. Нэгэ орон дотор социализмын илалта ба империализмые усадхалга хадаа олонхи оронуудта империализмые ба национальна дарлалтые усадхаһан удхатай гэжэ баталан хэлэжэ болохо гү? Тиигэжэ болохогүйнь элитэ. Зүгөөр, нэгэ орон дотор социализмын илаһан ябадал дэлхэйн империализмые горьтойгоор һуларуулбашье, дэлхэйн нацануудые ба национальна хэлэнүүдые нэгэ ниитэ бүхэли болгон ниилүүлхэдэ шухала условинуудые үшөөл бии болгодоггүй ба бии болгожо шадахашьегүй гэһэн тобшолол энээнһээ гарана.

Бүхы дэлхэй дээрэ социализмын илалтын үень нэгэ орон дотор социализмын илалтын үеһөө, түбхын түрүүндэ, юугээрээ илгаатайб гэхэдэ, энэ хадаа империализмые бүхы оронуудта усадхаха, бусад нацануудые мэдэлдээ абаха гэһэн эрмэлзэлгые, мүн национальна богоолшологдохо аюулһаа айха ябадалые үгы хэхэ, национальна этигэхэгүй ябадалые ба национальна хёморолые үндэһөөрнь зада сохихо, нацануудые дэлхэйн социалистическэ ажахын единэ системэдэ нэгэдүүлхэ ба, тиимэ болохолоороо, бүхы нацануудай нэгэ бүхэли болон удаа удаалуулан ниилэхэдэнь шухала хэрэгтэй бодото условинуудые бии болгохо байна.

Эдэ хоёр үенүүдэй хоорондохи үндэһэн илгаань иимэ байна.

Зүгөөр, эдэ хоёр ондо ондоо үенүүдые худхабал, эдэниие нэгэ куча болгон обоолбол,—хүлисэгдэшэгүй алдуу гаргаһан удхатай болохо гэһэн тобшолол энээн дээрэһээ гарана. КУТВ-дэ минии хэлэһэн үгэ абаад үзэе. Тэндэ ингэжэ хэлэгдэһэн байгаа:

«Социализмын үедэ бусад бүхы хэлэнүүдэй үгы болохотой хамта, ниитэ хүн зоной единэ хэлэ байгуулха тухай (жэшээлхэдэ, Каутский) ярина. Хамаг хэбэадуулха единэ хэлэн тушаа энэ теорилобн багаар этигэнэб. Юуншье болоо хадань, иимэ теориие дүй дүршэл батадхагүй, харин буруушаана. Мүнөө хүрэтэр хэрэг үш ямар байгааб гэхэдэ, социалистическэ революци болбол хэлэнүүд тооe үсөөдхөөгүй, харин олон бо гоһон байна, юундэб гэбэл, тэр хадаа хүн түрэлтэнэй эгээн гү доодо талые хүдэлгэн, тэдэни политическэ сценэ дээрэ гаргаж урда тээнь мэдэгдээгүй гү, али б гаар мэдэгдэхэ байһан хэдэн оло шэнэ национальностьнуудые ш нэ ажабайдал тээшэ татаа. Хаант хуушанай Росси 50-һаа үсөө бэшэ нацануудтай ба национальн бүлэгүүдтэй юм гэжэ хэн һанаж болохо байгааб? Гэбэшье, О тябрьска революци болбол ху шанай гэнжэнүүдые таһа сохижо мартагдаһан хэдэн олон арадуу дые ба үндэһэ яһатаниие сцен дээрэ дэбжүүлэн гаргаад, тэдэнд шэнэ ажабайдал, шэнэ хүгжэлт олгоһон байха юм.»

Каутский мэтын хүнүүдтэ эсэ гүүгээр минии хэлээшэмни эн цитата дээрэһээ харагдана. Тэр хадаа (тайлбарилан хэлэбэл Каутский) национальна асуудалы хэзээ бүхэндэ халирхайгаар м дэдэг байһан ба тиимэ занда үлэһэн, нацануудай хүгжэлты ушар ёһые ойлгодоггүй ба наца нуудай тогтуурита байдалай асар ехэ хүсэн тухай мэдэдэггүй, со циализмын илахаһаа бүри урид үшөө буржуазно-демократическ ёһо журамай үедэ нацанууд нии лэжэ болохо гэжэ тоолодог, Чехи дэхи немецүүдэй ассимиляторски «хүдэлмэриие» магтан һайрхуул даг, чехүүд немец болгогдонхо шахуу, чехүүд хадаа ерээдүйд наца байжа шадахагүй гэжэ бо домжогүйгөөр баталан хэлэдэ байна.

Үгэ хэлэхэдээ, дэлхэйн хэмжээн дээрэ социализмын илалтын үеые бэшэ, харин имагта нэгэ орон дотор социализмын илалтын үеые хараадаа абаһамни энэ цитата дээрэһээ харагдана. Тиихэдээ, нэгэ орон дотор социализмын илалтын үе болбол нацануудай ба национальна хэлэнүүдэй ниилэхын тула шухала условинуудые үгэхэгүй, харин энэ үе хадаа урдань хаанта империализмаар дарлагдаһан аад, национальна дарлалтаһаа мүнөө советскэ революцяар сүлөөлэгдэһэн нацануудай урган дэбжэхэ ба һалбаран мандаха зохистой оршон байдал бии болгоно гэжэ бии баталан хэлэһэн байгааб (баталан хэлэжэ үргэлжэлнэб).

Эсэстэ, хоёр тад ондоо түүхэтэ үенүүдэй хоорондын туйлай ехэ илгаае таанадай хараагүйтнай, тиигээд Сталинай хэлэгшын удхые ойлгоогүй ба эдэ бүгэдын эсэстэ өөһэдынгөө алдуунуудай шэбэр шэдхэ соо төөришэһэнтнай энэ цитата дээрэһээ харагдана.

Дэлхэй хэмжээн дээрэ социализмын илаһанай һүүлээр нацануудай хосорон һалаха ба ниилэхэ тухай Ленинэй тезисүүдтэ ороёбди.

«Социалистическэ революци ба нацануудай бэеэ тодорхойлхо эрхэ» гэһэн, 1916 ондо хэблэгдэһэн ба юундэшьеб танай бэшэгүүд соо хүсэд цитировалэгдээгүй, Ленинэй статьяһаа абтаһан, Ленинэй тезисүүдэй нэгэниинь энэ байна гэбэл:

«Социализмын үг зорилго хадаа жэжэ гүрэнүүд болон хүн түрэлтэнэй бутаргагдаһые ба нацануудай алибаа тусгаарлалгые үгы хэхэһээ гадна, нацануудые дүтэлүүлхэһээ гадна, мүн тэдэниие ниилүүлхэ ябадал болоно... Дарлагдаһан ангиин диктатурын шэлжэн оролгын үеые дамжажал ангинуудые үгы хэлгэдэ хүн түрэлтэнэй хүрэжэ болохо байгаа шадань алляар, энээндэл алляар, хүн түрэлтэн болбол бүхы дарлагдаһан нацануудые бүримүһэн сүлөөлэлгын, тайлбарилан хэлэбэл эдэнэй тусгаарлаха эрхэ сүлөөгэй шэлжэн оролгын үеые дамжан нацануудай зайлашагүй ниилэлгэдэ хүрэжэ болохо байна» (XIX том, нюур 40).

Таанадаар баһал хүсэд цитировалэгдээгүй, Ленинэй нүгөөдэ тезисынь энэ байна.

«Арадуудай болон оронуудай хоорондо национальна ба гүрэнэй илгаануудай бии байхада,—тиихэдэ эдэ илгаанууд бүхы дэлхэй дээрэ пролетариадай диктатурын бэелүүлэгдэһэнэй хойто тээшье үшөө тон үни, улаан саг соо үлэхэ юм,—бүхы оронуудай хүдэлмэришэнэй коммунистическэ хүдэлөөнэй интернациональна тактикын нэгэдэл хадаа ондо ондоо байлгые зайсуулха гэһэн, национальна илгаануудые үгы хэхэ гэһэн (иимэ эрилтэ—мүнөө үедэ огто таарахагүй һанал болол гээшэ) эрилтэ хэнэгүй, харин коммунизмын үндэһэн принципүүдые (Советскэ засаг ба пролетариадай диктатура) жэжэ хуби зүйлнүүдтэнь зүбөөр хубилгаха, тэдэниие национальна ба национально-гүрэнэй илгаануудта

(Үргэлжэлэлынь 3 дахи нюурта).

НАЦИОНАЛЬНА АСУУДАЛ БА ЛЕНИНИЗМ

НҮХЭД МЕШКОВ, КОВАЛЬЧУК БА БУСАДТА ХАРЮУ

(Түгэсхэл)

зүбөөр зохилдуулхаар, хэрэглэхээр эдэ принципүүдые хэрэглэхые эринэ». (XXV том, нюур 227).

1920 ондо, нэгэ орон дотор социалистическэ революциин илаһанай һүүлээр, манай орон дотор социализмын илаһанай һүүлээр хэблэгдэһэн, «Коммунизмдахи «зүүнэй тала барилгын» үхибүүн ёһоной үбшэн» гэжэ, Ленинэй брошюраһаа энэ цитатын абтаһые тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Ленин болбол национальна илгаануудай хосорон һалалгын ба нацануудай ниилэлгын процессые нэгэ орон дотор социализмын илаһан үедэ бэшэ, харин имагта бүхы дэлхэй дээрэ пролетариадай диктатурын бэелүүлэгдэһэнэй һүүлээрхи үедэ, ондоогоор хэлэбэл, дэлхэйн социалистическэ ажахын үндэһэ һууринуудай бүри табигдаад, бүхы оронуудта социализмын илаһан үедэ хамаадуулна гэжэ эдэ цитатануудһаа харагдана.

Национальна илгаануудай хосорон һалалгын процессые нэгэ орон дотор, манай орон дотор, социализмын илаһан үедэ хамаадуулха гэһэн һэдэлгые «дэмы хооһон хүсэл бодол» мүн гэжэ Ленинэй тоолодог байһаниинь эдэ цитатануудһаа саашадаа харагдана.

Тэрээнһээ гадна, эдэ цитатануудһаа харахада, нэгэ орон дотор, манай орон дотор, социализмын илаһан үедэ национальна илгаануудай ба национальна хэлэнүүдэй хосорон һалаха боломжые КУТВ-дэ хэлэһэн үгэ соогоо арсахадаа Сталин тон зүб байгаа, харин таанад Сталинай тезисһээ тад ондоо юумэ баримталхадаа тон буруу байгаат.

Эсэстэ, тус цитатануудһаа харахада, социализмын илалтын хоёр ондоо үеые худхажа, Ленинииие таанад ойлгоогүйт, национальна асуудалда Ленинэй хараа шугамые хазагайруулаад, тэрээнһээ шалтаалан, өөһэдынгөө дура хүсэлэй хажуугаар, ленинизмһээ хахасаха замда ороһон байнат.

Национальна илгаануудые үгы хэлгэ ба национальна хэлэнүүдэй хосорон һалалга хадаа дэлхэйн империализмын диилдэһэн дары, нэгэ сохилтоор, дээрэһээн декрет гаргалгын гуримаар бүтэхэ гэжэ бодоо һаа буруу байха һэн. Иимэ үзэл бодолһоо үлүү эндүүтэй юумэн гэжэ байхагүй. Нацануудай ниилэлгые дээрэһээн декрет гаргалгын гуримаар, баалалгын гуримаар бүтээхэ гэжэ һэдээ һаа,— империалистнуудта туһалха, нацануудые сүлөөлгын хэрэг хосоргохо, нацануудай хани харилсаа ба ахадүүгэй барисаа эмхидхэхэ хэрэгые хүдөөлүүлхэ удхатай болохо байгаа. Иимэ политика ассимиляциин политикадал адли байха һэн.

Ассимиляциин политика хадаа арадта харша, контрреволюционно политика, хоротой политика гэгдэжэ, марксизм-ленинизмын арсеналһаа заатагүй гаргагдаха байһаниинь таанадта элитэ бэзэ.

Тэрээнһээ гадна, нацанууд ба национальна хэлэнүүд тон бата тогтууритайгаараа, ассимиляциин политикада эсэргүүсэхэ айхабтар ехэ хүсэтэйгөөрөө илгаатай байдагынь элитэ. Бүхы ассимиляторнуудһаа эгээн хэрзэгы шэрүүн,— турецкэ ассимиляторнууд,—балканска нацануудые хэдэн зуун жэлдэ зобоожо ба гэмтээжэ байһан юм, гэбэшье тэдэнэр тус нацануудые үгы хэхэ ябадал туйлажа шадаагүйһөө гадна, харин капитулировалха баатай болоһон байгаа. Хэрзэгы шэрүүнэйнгээ талаар турецкэ ассимиляторнуудһаа багааршье дутуугүй, хаанта—ород руссификаторнууд ба немецко-прусска германизаторнууд хадаа армянска ба грузинска нацануудые персидскэ ба турецкэ ассимиляторнуудай хэдэн зуун жэлдэ таһара татаһан, зобооһон ба хюдаһандал адляар, польско нацые зуу гаран жэлдэ таһара татаһан ба зобооһон байгаа, теэд эдэнэр тус нацануудые үгы хэхэ ябадал туйлажа шадаагүйһөө гадна, мүн лэ капитулировалха баатай болоһон байха юм.

Дэлхэйн империализмын диилдэһэн дары нацын хүгжэхэ талаар событинуудай тохёолдожо магад ябасые зүбөөр угтуулан харахын тулада, эдэ бүхы ушар байдалнуудые хараадаа абаха шухала.

Пролетариадай бүхэдэлхэйн диктатурын үеын түрүүшын шата хадаа нацануудай ба национальна хэлэнүүдэй хосорон һалалгын эхин, нэгэн ниитэ хэлэнэй бүридэлгын эхин гэжэ һанаа һаа, алдуу болохо байгаа. Харин, национальна дарлалтын эсэслэн усадхагдаха хугасаата түрүүшын шата хадаа,— урдань дарлагдадаг байһан нацануудай ба национальна хэлэнүүдэй ургалгын ба һалбаран бадаралгын шата, нацануудай тэгшэ эрхэтэй бололгын шата, национальна этигэлсэхэгүй ябадал усадхалгын шата, нацануудай хоорондохи интернациональна холбоонуудые байгуулгын ба бэхижэлгын шата болохо байна.

Пролетариадай бүхэдэлхэйн диктатурын үеын хоёрдохи шатада лэ, дэлхэйн капиталистическэ ажахын орондонь, дэлхэйн единэ социалистическэ ажахын бүридэхэ зэргээр,—тус шатада лэ ниитын түхэлтэй хэлэн бүридэжэ эхилхэ, яахадааб гэхэдэ, харилсаанда таарамжатай байхынь тулада ба экономическа, культурна болон политическэ хани харилсаанда таарамжатай байхынь тулада, нацанууд өөрынгөө национальна хэлэнүүдэй хажуугаар, национальна -хоорондын нэгэ ниитын хэлэнэй шухала хэрэгтэйе мэдэрхэ. Тиимэ болохолоороо, энэ шатада национальна хэлэнүүд ба национальна-хоорондын ниитын хэлэн зэргэлээд байха болоно. Түрүүшээр бүхы нацануудта хамаадаха нэгэ ниитэ хэлэтэй, дэлхэйн экономическа нэгэ ниитэ центр байгуулагдаха бэшэ, харин нацануудай бүлэг бүхэндэ хамаадаха ниитын тусгаар хэлэтэй —нацануудай тус тус бүлэгүүдтэ зорюулагдаһан зональна экономическа хэдэн центрнүүд байгуулагдажа магадгүй, тиигэһэнэй һүүлээр лэ тэдэ центрнүүд бүхы нацануудта хамаадаха нэгэ ниитын хэлэтэй, дэлхэйн социалистическэ ажахын нэгэ ниитэ центр болон нэгэдэхэ байна.

Пролетариадай бүхэдэлхэйн диктатурын үеын удаадахи шатада, дэлхэйн социалистическэ системын хүсэд бүрин бэхижээд байхада, арадуудай ажаһуудалда социализмын нэбтэрэн ороод байхада, национальна хэлэнүүдһээ ниитын хэлэнэй үлүү һайниие бодото байдал дээрэ нацануудай үнэншөөд байхада, — бүгэдэндэ хамаадаха дэлхэйн хэлэндэ һууриа үгэжэ, национальна илгаанууд ба хэлэнүүд хосорон һалажа эхилхэ.

Минии һанахада, нацануудай ерээдүйн байдалай гол түлэб картинань, ерээдүйдэ ниилэхэ замууд дээрээ нацануудай хүгжэлгын картинань иимэл байна.

4. Национальна асуудал тушаа партиин политика

Таанадай алдуунуудай нэгэн юуб гэхэдэ, таанад хадаа национальна асуудалые обществын социально-политическэ хүгжэлтэ тухай ниитэ асуудалай хуби, тэрэ ниитэ асуудалдаа мэдээтэй хубинь гэжэ бэшэ, харин өөрын тусгаар зорилготой ба хубилашагүй, түүхын ябажа байхада өөрынгөө шэглэлые ба шэнжые гол түлэб һэлгэдэггүй юумэ гэжэ таанад харанат. Тиимэһээ, таанад болбол марксист бүхэнэй харадаг юумые, тодорхойлходо, национальна асуудал хододоо адли шэнжэтэй байдаггүй байһаниие, национальна хүдэлөөнэй шэнжэнь ба зорилгонь революциин хүгжэлтын элдэб үенүүдһээ дулдыдан хубилдаг байһаниие харанагүйт.

Хүгжэлтын элдэб шатануудта революциин шэнжын ба зорилгонуудай хубилхадань национальна асуудалай шэнжэдэ ба зорилгонуудта зохихо хубилалтануудай болодог байһаниие, энээнтэй зохилдуулан мүн национальна асуудалаар партиин политикын хубилдаг байһаниие, тиимэ тула, революциин хүгжэлтын нэгэ үетэй холбоотой, национальна асуудалаар партиин политикые энэ үеһөөнь хүсөөр таһалжа ба ондоо үедэ зоргоороо абаашан хэрэглэжэ болохогүй байһаниие ойлгонгүйгөөр, революциин хүгжэлтын элдэб янзын үенүүдые таанадай иимэ хүнгэхэнөөр худхадаг ба нэгэ куча болгон обоолдог гэмшэлтэй баримта, бодожо үзэхэдэ имагта, энээгээр лэ тайлбарилагдана.

Национальна асуудал хадаа революциин хүгжэлтэ тухай ниитэ асуудалай хубинь мүн, революциин элдэб шатануудта национальна асуудал гээшэ түүхын тус тус үе бүхэндэ революциин удха шэнжэтэй зохилдохо элдэб зорилгонуудтай байдаг гэһэн, энээнтэй зохилдон национальна асуудалаар партиин политикашье хубилдаг юм гэһэн заабариие ородой марксистнууд ходоодо эшэ үндэһэн болгодог байгаа.

Дэлхэйн нэгэдэхи дайнай урдахи үедэ, Россида хэгдэхэ **буржуазно-демократическа** революциие тэрэ сагай зорилго болгон түүхын дэбжүүлээд байхадань, ородой марксистнууд болбол национальна асуудалай шиидхэбэриие Россидахи демократическа эрид эрьелтын хуби заяатай холбодог һэн. Хаанта засагые унагаалга, феодализмын үлэгдэлнүүдые усадхалга ба оронoo бүримүһэн демократизацилга —капитализмын оршон байдалда национальна асуудалые шиидхэжэ болохо эрхим шиидхэбэри мүн гэжэ манай парти тоолодог байгаа.

Тэрэ үедэ партиин политика иимэ байгаа.

Национальна асуудал тушаа Ленинэй бэшэһэн мэдээжэ статьянууд тэрэ үедэ хамаадана, тэрэ тоодо «Национальна асуудал тушаа шүүмжэлэл хэһэн заметкэнүүд» гэһэн статья оролсоно, тэндэ Ленин иигэжэ бэшэнэ:

«...*капитализмын оршон байдалда* национальна асуудалые юрэнхыдөө шиидхэжэ болохо юм һаа, имагтал ганса шиидхэбэри бии гэжэ би баталан хэлэнэб, тэрэ шиидхэбэринь—сэхэ шууд демократизм мүн. Гэхэ зуура, баримта болгон би Швейцариие зааха байнаб» (т. XVII, нюур 150).

Мүн энэ үедэ Сталинай «Марксизм ба национальна асуудал» гэжэ брошюрань хамаадана, тиин тэндэ иигэжэ хэлэгдэнхэй: «Буржуазин унахадал национальна хүдэлөөн эсэслэн зогсожо болохо байна. Имагта социализмын оршон байдалда түгэс амгалан байдал тогтожо болохо. Зүгөөр, капитализмыншье оршон байдалда национальна тэмсэлые эгээн бага болгожо, тэрэниие үндэһөөрнь таһалжа, тэрэниие пролетариадта тон хорогүй болгожо болохо. Швейцариин ба Америкын жэшээнүүдшье энээниие гэршэлжэ үгэнэ. Энээнэй тулада оронoo демократизацилха ба сүлөөтэй хүгжэлтын арга боломжые нацануудта олгохо хэрэгтэй».

Удаадахи үедэ, дэлхэйн нэгэдэхи дайнай үедэ, дэлхэйн империализмын хүсые империалистическэ хоёр коалицинуудай хоорондын үни удаан үргэлжэлһэн дайнай һуларуулаад байхада, дэлхэйн капитализмын системын кризисэй захадаа хүрөөд байхада, национальна хүдэлөөндэ «метрополинуудай» хүдэлмэришэн ангиин хажуугаар мүн колониальна ба бэеэ даанхай бэшэ оронуудай ороод байхада, национальна асуудалай национально-колониальна асуудал болон ургаад байхада, түрүү капиталистическэ оронуудай хүдэлмэришэн ангиин, мүн колонинуудай ба бэеэ даанхай бэшэ оронуудай дарлагданги арадуудай единэ фронтын бодото хүсэн боложо байхада, тиимэһээ, **социалистическэ** революциин тус үеын асуудал болоод байхада,— ородой марксистнууд хадаа урдахи үеын политикаар ханангi байжа шадахагүй байгаа, тиин национально-колониальна асуудалай шиидхэбэриие социалистическэ эрид эрьелтын хуби заяатай холбохо шухала хэрэгтэй гэжэ тэдэнэр тоолоһон байгаа.

Капиталай засагые унагаалга ба пролетариадай диктатурые эмхидхэлгэ, колониальна болон бэеэ даанхай бэшэ оронуудһаа империалистическэ сэрэгүүдые намнан үлдэлгэ, амяарлаха ба өөһэдынгөө национальна гүрэнүүдые эмхидхэхэ эрхые эдэ оронуудта хангаха, национальна хёморолые болон национализмые усадхалга ба арадуудай хоорондын интернациональна холбоо барисаае бэхижүүлгэ, единэ социалистическэ арадай ажахые эмхидхэлгэ ба энээнэй һуури дээрэ арадуудай ахадүүгэй хани харилсаа байгуулга, — эдэ условинуудта национально-колониальна асуудалые эрхимээр шиидхэлгэ мүн гэжэ парти тоолодог һэн.

Энэ үедэ партиин политика иимэ байгаа.

Энэ үе өөрынгөө бүрин хүсэндэ үшөө холо ороогүй, ушарынь тэрэ болбол мэнэ һая эхилээ, зүгөөр өөрынгөө шиидхэхы үгые тэрэнэй үшөө хэлэхэ байһанда һэжэг байхагүй.

Манай орон доторхи революциин хүгжэлтын мүнөөнэй үе ба партиин мүнөөнэй политика тухай асуудал тусгаар табигданхай.

Манай орон болбол капитализмые унагаахаар бэлэн байһан мүнөө дээрээ **ганса** орон байба гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тиин энэ үнэхөөрөөшье капитализмые унагаагаа, пролетариадай диктатурые эмхидхээ.

Тиимэ болоходоо, пролетариадай диктатурые **дэлхэйн хэмжээн дээрэ** бэелүүлтэр ба—тэрээнһээ үлэмжэ— **бүхы оронуудта** социализмын илатар,—мүнөө дээрээ үшөөл холо байна.

Өөһэдынгөө хуушанай демократическа үг заншалнуудһаа үни хада арсаһан буржуазин засагые һалгаагаад, бидэнэр «оронoo гүйсэд демократизацилха» зорилгые ябууд зуураа шиидхээбди, национальна дарлалтын системые усадхаабди, манай орон дотор нацануудай адли тэгшэ эрхые бэелүүлээбди гэжэ саашадаа, тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Эдэ хэмжээнүүд болбол национализмые ба национальна хёморолые усадхахын тула, арадуудай хоорондо этигэл байгуулхын тулада эрхим зэмсэг байһаниинь элитэ.

Национальна дарлалтые усадхалга хадаа манай ороной урдань дарлагдажа байһан нацануудай национальна бадаралтада, манай ороной арадуудай хоорондын интернациональна хани барисаата холбооe бэхижүүлгэдэ, социалистическэ байгуулалтын хэрэгтэ тэдэнэй хоорондо хани харилсаа тогтоолгодо хүргөө гэжэ, эсэстэ, тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Эдэ урган бадарһан нацанууд болбол буржуазигаар хүтэлэгдэдэг хуушанай, буржуазна нацанууд бэшэ, харин хуушан нацануудай һандархайнууд дээрэ бии болоһон ба ажалша ниитын интернационалистическэ партяар хүтэлбэрилэгдэдэг шэнэ, социалистическэ нацанууд мүн гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй.

Энээнтэй хамта парти болбол манай ороной урган бадарһан нацануудай бүхы бэеэрээ хүл дээрээ бодохо, өөһэдынгөө национальна культурые эдэбхижэрүүлхэ ба хүгжөөхэ, түрэлхи хэлэн дээрээ һургуулинуудые, театрнуудые ба культурна бусад эмхи зургаануудые дэлгэрүүлхэ, партийна, профсоюзна, кооперативна, гүрэнэй, ажахын аппарадуудые национализировалхэ гэхэ гү, али составаараа национальна болгохо, өөһэдынгөө, национальна партийна ба советскэ кадрнуудые хүмүүжүүлхэ ба партиин иимэ политикые гэдэргэнь татахаяа һэдэдэг тэдэ бүхы,—үнэндөө, олон бэшэ,— этэгээдүүдые хазаарлаха ябадалдань туһалха шухала гэжэ тоолоо.

Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, парти хадаа манай ороной арадуудай национальна культурануудай хүгжэлтые ба һалбаран бадаралтые дэмжэнэ, дэмжэхэшье байна, парти болбол манай шэнэ социалистическэ нацануудые бэхижүүлхэ хэрэгые үргэдхэхэ байна, парти болбол бүхы ба алибүхы антиленинскэ этэгээдүүдтэ эсэргүүгээр энэ хэрэгые өөрынгөө хамгаалга ба дали доро абажа байна.

Таанар манай партиин иимэ политикые һайшаанагүйт гэжэ таанарай бэшэгүүдһээ харагдана.

Энэ яахадааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, таанар шэнэ, социалистическэ нацануудые хуушан, буржуазна нацануудтай худханат, манай шэнэ советскэ нацануудай национальна культуранууд өөһэдынгөө **удхаар** социалистическэ культуранууд мүн байһаниие таанар ойлгоногүйт. Энэ яахадааб гэхэдэ, хоёрдохёор, таанар,—сэхэ руунь хэлэһэндэм хүлисэгты,—ленинизмын асуудалнуудай талаар ехэ һула байнат, национальна асуудалые тон муугаар ойлгонот.

Угайдхадаа иимэ элементарна хэрэгтэ анхаралаа хандуулагты. Манай орон дотор культурна революциин шухала хэрэгтэй тухай бидэнэр булта хэлсэнэбди. Хэрбээ энэ хэрэгтэ серьёзноор хандадаг, харин хэлээрээ хооһоор шашадаггүй һаа, энэ талаар угайдхадаа түрүүшын алхам хэхэнь: тон түрүүндэ эхин һуралсалые, теэд удаань мүн — дунда һуралсалые, национальностиин илгаагүйгөөр, ороной бүхы граждaнинуудай уялгата хэрэг болгохо шухала. Энээнгүйгөөр манай ороной культурна ямаршье хүгжэлтэ болохо аргагүй гэжэ элитэ, культурна революци гэдэг тухай хэлэлтэгүй. Тэрээнһээ үлэмжэ: энээнгүйгөөр манайда промышленностиин ба хүдөө ажахын бодото дэбжэлтэшье, манай ороной найдамтай обороношье байхагүй.

Манай орон дотор ном бэшэггүйшүүлэй процентнь үшөөл тон ехэ байһаниие, манай ороной хэдэн олон нацануудта ном бэшэггүйшүүлэйнь 80—90 процент болодог байһаниие хараадаа абахада, энээниие хайшан гээд бүтээхэб?

Энээнэй тулада түрэлхи хэлэн дээрэ һургадаг тон олон һургуулинуудаар оронoo бүрхөөжэ, түрэлхи хэлээ һайн мэдэхэ багшанарнуудай кадрнуудаар тэдэниие хангаха шухала.

Энээнэй тулада гүрэнэй бүхы аппарадуудые, партийнаһаа ба профсоюзнаһаа эхилээд, гүрэнэй ба ажахын аппарадууд хүрэтэрынь национализировалхэ гэхэ гү, али составаараа национальна болгохо хэрэгтэй.

Энээнэй тулада түрэлхи хэлэн дээрэ хэблэл, театрнуудые, кино ба культурна бусад эмхи зургаануудые дэлгэрүүлхэ хэрэгтэй.

Юундэ түрэлхи хэлэн дээрэ бэ?—гээд асуудаг. Юундэб гэхэдэ, олон миллион арад ниитэ хадаа культурна, политическэ ба ажахын хүгжэлтынгөө хэрэгтэ имагта түрэлхи, национальна хэлэн дээрэ амжалта туйлажа шадаха юм.

Ленинецүүд болбол, хэрбээ тэдэнэр ленинецүүд байһаараа үлэхэ лаб хүсэлэнтэй юм һаа, национальна асуудалаар манай орон дотор мүнөө ябуулагдадаг политикаһаа ондоо ямаршье политика ябуулжа шадахагүй гэжэ ойлгохонь эдэ бүгэдые хэлэһэнэй һүүлээр тиимэ бэрхэтэй бэшэ гэжэ намда харагдана.

Тиимэ бэшэ аал?

Зай, энээгээр дүүргэебди.

Танай бүхы асуудалнуудта ба һэжэглэлнүүдтэ би харюусааб гэжэ һананаб.

Ком. амаршалагша И. СТАЛИН.

1929 оной мартын 18.

Түрүүшынхеэ толилогдоно.

Корейскэ асуудал тушаа Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэри тухай

Г-н Трюгве Лиин мэдээсэл

„Гадаадын Хэрэгүүдэй Министерство, Москва

1950 оной июниин 27-до болоһон 474-дэхи заседани дээрээ Аюулгүйн Соведэй абаһан резолюциин удаадахи текстые мэдээсэхэ золгой байнаб.

«Аюулгүйн Совет хадаа,

Корейскэ республикада Хойто Кореяһээ сэрэгүүдэй зэбсэгтэ добтолго хадаа эб найрамдалые эбдэһэн ябадал болоно гэжэ шиидээд,

дайнай ябуулгануудые дары зогсоохые уряалаад,

38-дахи параллель тээшэ өөһэдынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые дары абаашахыень Хойто Кореяын засагаархидые уряалаад,

Хойто Кореяын засагаархид дайнай ябуулгануудые зогсоогоогүй ба өөһэдынгөө зэбсэгтэ хүсэнүүдые 38-дахи параллель тээшэ татан абаашаагүй гэжэ ба уласхоорондын эб найрамдал болон аюулгүйе һэргээн бодхоохын тула сэрэгэй яаралтай хэмжээнүүд эриг дэнэ гэжэ Корея тухай асуудал тушаа Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин комиссиин элидхэлһээ тэмдэглээд,

эб найрамдал ба аюулгүйе хангахын тулада дары шухала хэмжээнүүдые абаха тухай Нэгэдэмэл Нацануудай Организацида Корейскэ республикын хандаһан уряае тэмдэглээд,

Зэбсэгтэ добтолгые гэдэргэ сохиходо ба энэ райондо уласхоорондын эб найрамдал болон аюулгүйе һэргээн бодхооходо шухала хэрэглэгдэхэ туһаламжые Корейскэ республикада Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин гэшүүдэй олгохые һайшаан дурадхана».

Г-н Трюгве Лиин мэдээсэлдэ Советскэ Правительствын харюу

„Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин Генеральна Секретарь г-н Трюгве Лидэ, Нью-Йорк

Урда-корейскэ засагаархидай ашаг туһада корейскэ хэрэгүүдтэ хамааралсаха шухала болоһон тухай уряалтайгаар ООН-эй гэшүүдтэ хандаһан Аюулгүйн Соведэй июниин 27-ной резолюциин текстые Советскэ Правительство Танһаа абаба.

Хитадые түлөөлхэ хуулита эрхэгүй гоминдановец Цзян Тин-фу гэгшэ долоодохи голос болон хабаадалсажа, 6 голосоор энэ резолюци абтаа гэжэ Советскэ Правительство шэнжэлнэ. Гэхэтэй хамта ООН-эй дүримэй ёһоор, Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэринүүдые абахын тула Соведэй саг үргэлжын 5 гэшүүдые, нэрлэбэл— США, Англи, Франци, СССР ба Хитадые оруулалсаад долоон голос хэрэгтэй байна.

Дээрэ дурсагдаһан шиидхэбэриие абаха үедэ Аюулгүйн Соведэй саг үргэлжын 2 гэшүүд—СССР ба Хитад байлсаагүйнь мэдээжэ байна. Гэхэ зуура, ООН-эй дүримэй ёһоор, шухала асуудалнууд тушаа Аюулгүйн Соведэй шиидхэбэринүүд хадаа Соведэй саг үргэлжын бүхы 5 гэшүүдэй, нэрлэбэл,—США, Англи, Франци, СССР ба Хитадай нэгэн һаналтай байха условидо лэ абтажа болохо байна.

Дээрэ дурсагдаһанай үндэһөөр, корейскэ асуудал тушаа Аюулгүйн Соведэй заагдаһан шиидхэбэриин хуулита хүсэгүй байһаниинь тон тодорхой байна».

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министерстводэ

Июниин 27-до США-гэй посол г-н А. Кэрк гэгшэ США-гэй Правительствын иимэ удхатай мэдүүлгэ бэшэгдэһэн һануламжын бэшэгые СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министрын Орлогшо А. А. Громыкодо эльгээбэ:

«Хойто Кореяын сэрэгүүд 38-дахи параллелиие дабан гаража, Кореяын республикын территори дээрэ хэдэ хэдэн газарнуудта сэрэгэй ехэ хүсөөр сүмэрэн ороһон баримтада Танай анхарал хандуулхые минии Правительство намда даалгаһан байна. Эб найрамдалда аюул сохом тудаад байбашьень, июниин 25-да Нэгэдэмэл Нацануудай организациин Аюулгүйн Соведэй заседанида хабаадалсахаяа советскэ түлөөлэгшын арсаһан ушар ба Аюулгүйн Соведэй гэшүүндэ Уставаар даалгагдаһан уялганууд болбол Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай правительствын анхаралые энэ асуудалда сэхэ хандуулхыень Холбоото Штадуудай Правительствые баадхана. Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз ба Хойто Корейскэ ёһо гурим хоорондоо нигта барисаатайнь бүгэдэдэ мэдээжэ байһан тулада Холбоото Штадуудай правительство Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз хадаа энэ тухирагдаагүй ба юугээршье зүбтүүлэгдэхэгүй добтолгын түлөө харюусалгагүй байхабди гэжэ, мүн сүмэрэн ороһон сэрэгэйнгээ хүсэнүүдые гэдэргэнь бусаахын тулада Хойто Кореяын засагуудта үгэеэ дуулган нүлөөлхэбди гэжэ найдуулхыень гуйна».

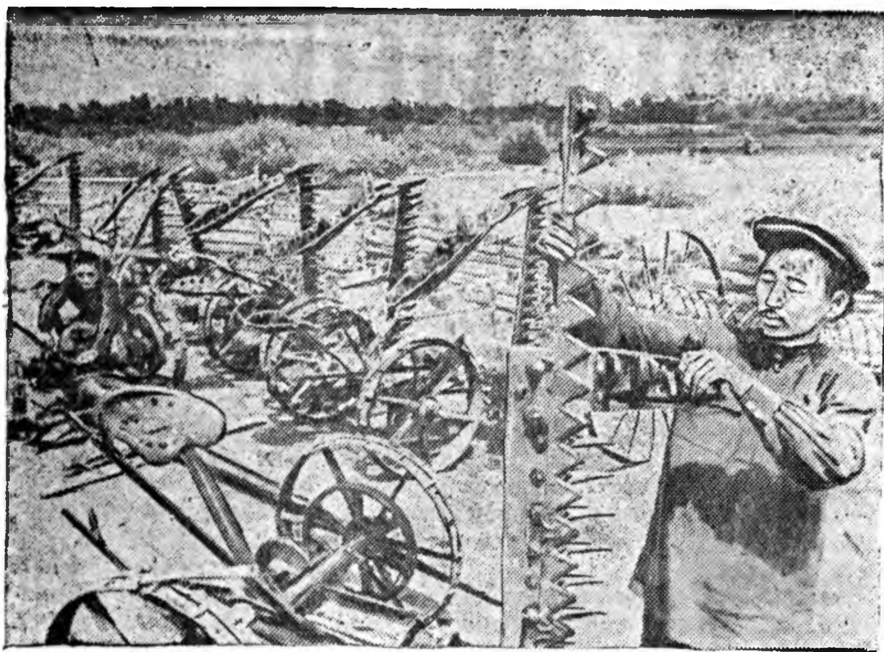
Июниин 29-дэ Советскэ правительствын даалгабаряар А. А. Громыко болбол г-н А. Кэркдэ доорo дурсагдагша мэдүүлгэ хэбэ.

«Июниин 27-до Америкын Холбоото Штадуудай Правительствын мэдүүлгые Танай дамжуулһантай дашарамдуулан Советскэ правительство болбол доорo дурсагдагшые мэдүүлхые намда даалгаба:

1. Советскэ Правительстводэ ороһон лабтай үнэн мэдээнүүдэй ёһоор, Кореядэ боложо байгаа событинууд Урда Кореяын засагуудай сэрэгүүдэй Хойто Кореяын хилэ шадарай районуудта добтолһон дээрэһээнь эхилһэн байна. Тиимэһээ тэдэ событинуудай түлөө харюусалгые Урда Кореяын засагууд ба тэдээнэй нюргандань нюугдаад хүхеэжэ байгшад дааха ёһотой болоно.

2. Советскэ Правительство болбол Кореяһээ өөрынгөө сэрэгүүдые Холбоото Штадуудай Правительстводэ орходоо уридшалан гаргажа, тэрээгээрээ бэшэ гүрэнүүдэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсадаггүй заншал болоһон принципээ баталан харуулһаниинь мэдээжэ. Тиин, мүнөөшье Кореяын дотоодын хэрэгүүдтэ хариин гүрэнүүдэй хамааралсажа болохогүй гэһэн принцип баримтална.

3. Аюулгүйн Соведэй заседанинуудта хабаадалсахаһаа Советскэ правительство арсаба гэһэн ушар худал байна. Советскэ правительство Аюулгүйн Соведэй заседанинуудта хэдышье хабаадалсаха хүсэлтэй байгаа һаа, хабаадалсажа шадахагүй байба. Юуб гэхэдэ, США-гэй правительствын позици дээрэһээ боложо Аюулгүйн Соведэй сагүргэлжын гэшүүн —Хитад болбол Соведтэ оруулагдаагүй, тиимэһээнь Аюулгүйн Совет болбол хуулиин хүсэтэй шиидхэбэринүүдые гаргажа шадахаяа болиһон байна».

Үбһэ хуряалгын хүдэлмэриие богонихон болзор соо дүүргэхын зорилгоор Сэлэнгын аймагай Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой түмэршэ дархашуул Д. Гомбоев ба Б. Нимаев 20 сенокосилка, 22 морин тармуур эрхим шанартайгаар заһабарилжа үни хада дүүргээ һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой дархашуул Б. Нимаев, Д. Гомбоев гэгшэд заһабарилагдаһан сенокосилкые шалгажа байна. М. Миноевэй фото.

Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин командованиин мэдээсэл

ПХЕНЬЯН, июниин 28. (ТАСС). Арадай армиин командованиин мэдээсэлэнэй еһоор, Онгдин хахад аралые сүлөөлһэн республикын сэрэгэй частьнууд тус хахад арал дээрэ дайсанай үлэгдэлнүүдые бүримүһэн бута сохибо. Онгдинай районуудтахи байлдаануудта Арадай армиин частьнууд 2 мянга гаран хүниие алаһан ба плендэ абаһан байна. Иимэ трофейнүүд эзэлэгдээ гэбэл: танк буудалаг сэхэ буунууд — 6, автомашинанууд— 140, хүндэ ба хүнгэн ехэ буунууд—500 ба 2500 гаран карабинууд.

Дондучөнай дэргэдэ болоһон байлдаануудта дайсанай 7-дохи дивизиин полк командир түрүүтэйгээр капитулировалба.

Июниин 26-най үдэр Арадай армиин сэрэгүүд Чунчен ба тэрээндэ дүтэ байдаг районуудые, тэрэ тоодо Хончение бүрин сүлөөлөөд, урагшаа дабшажа ябана. Республикын сэрэгэй частьнууд дайсанай аэродромуудые, түмэрзамай станцинууд болон сэрэгэй эшелонуудые бомбодожо үргэлжэлһеер. Канвон провинциин урда талада Каннен ба Санчок городуудта ерэжэ бууһан республикын уһан-сэрэгэй флодой частьнууд эдэ районуудта ябуулга хэжэ байһан партизанска отрядуудтай нэгэдэжэ, тэндэхи районуудые удаа дараалан сүлөөлһөөр, Канвон провинцидахи Катинай зүг руу ба Хойто Кенсан провинциин Понхва уезд тээшэ дабшажа ябана.

Июниин 27-ной үглөөгүүр түр сайжа байхада сеульска шэгтэ дабшажа ябаһан Арадай армиин сэрэгүүд Ыденпу городые сүлөөлбэ. Ыденпуе сүлөөлхэ байлдаануудта Арадай армиин сэрэгүүд 800 шахуу хүниие плендэ абаа. Городой зүүн-урда ба зүүн районуудта арадай сэрэгүүд дайсанай сэрэгүүдэй үлэһэн группануудые бүһэлээд, тэдэниие усадхаха талаар байлдаануудые ябуулжа байна. Ыденпу городые сүлөөлһэн сэрэгүүд танкова частьтай хамта ябуулга хэжэ, Сеул городто орохон ба мүнөө улична байлдаануудые ябуулжа байна.

Арадай армиин частьнууд Мусан ба Сусяк гэжэ һуурин пунктнуудые сүлөөлһэн ба Сеул шэглэн урагшаа ябана.

Бусад частьнууд Ханган мүрэнэй адагые гаталаад, тэрэшэлэн Сеул тээшэ ошожо ябана.

Ыденпу, Мусан ба бусад пунктнууд сүлөөлэгдэһэн зон хадаа сүлөөлэгшэ сэрэгүүдые халуунаар угтаба. Тэндэ арадай комитедүүд һэргээн байгуулагдажа байна.

ПХЕНЬЯН, июниин 29. (ТАСС). Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай армиин генеральна штабай мэдээсэлэнэй еһоор, июниин 28-да Сеулые сүлөөлһэн Арадай армиин частьнууд бута сохигдоһон дайсаниие мүрдэжэ, Инчон ба Тайден тээшэ дабшажа үргэлжэлһөөр байна. Энэ дабшалтын үедэ частьнуудай нэгэниинь июниин 28-да Кимпо аэродромые эзэлбэ.

Чунчен ба Хонченэй районуудта дабшажа ябаһан Арадай армиин частьнууд июниин 28-ай 18 час 50 минутын оршондо Нанхен городые сүлөөлөөд, дабшалтаяа үргэлжэлүүлжэ байна.

Июниин 28-да уһан-сэрэгэй хүсэнүүдэй частьнууд Шара далайда байдаг Пякендо арал дээрэ буугаад, шэрүүн байлдаануудые ябуулжа, тэрэ аралые бүрин сүлөөлөө.

4 үдэрэй байлдаануудта Арадай арми бүхы фронтоор 70—100 километр урагшаа ябажа, республикын столица Сеулые болон Кайсен, Ыденпу, Чунчен, Канныи, Онгдин, Хончен, Енан, Пякчен, Дондучен городуудые ба бусад томо томо городуудые, тэрэшэлэн 5 мянга гаран тосхонуудые сүлөөлһэн байна. Нийтэ дээрээ 20 мянган квадратна километр газар сүлөөлэгдөө.

Түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтахань

Нёдондо Закаменай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз (Бурцакир) үбһэ тэжээл элбэгээр бэлэдхэһэнэй ашаар, үхэр малаа тобир тарганаар ондо оруулаа. Үнгэрэгшэ жэлэйнгээ дуршэлые улам бэхижүүлэн, 1950 ондо малажалдаа тэжээлэй бури һайн база байгуулха гэжэ шиидээд, энэ колхозойхид үбһэ хуряалгада бэлэдхэлые саг соонь дүүргэбэ.

Сенокосилканууд ба морин тармуурнуудынь һайн шанартайгаар заһабарилагдаа. Мүн гар зэмсэгүүдынь бэлэн. Энэ жэлдэ 120 гар тармуур болон бусад зэмсэгүүд шэнээр хэгдэжэ байна.

Силос дараха дүрбэн яма малтагдаа. Һаяар энэ колхоз тэжээл силосоалтые эхилхэнь.

Таряанажалайнь бригадын гэшүүд мүнөө үедэ ажалай нормонуудые болон түлөөһэнүүдэй гуримтай танилсажа байна.

Н. Хазагаев.

Оролдолгын үрэ

Үбһэ ногооной үндэр ургасын түлөө тэмсэжэ байгаа Сталинай нэрэмжэтэ колхозойхид энэ жэлдэ сабшалан һайжаруулха хүдэлмэриие урдынхиһаа улам һайнаар эмхидхэжэ байна. Үтэлһэн колхозник Гурорагша Содномпилэвэй халуун оролдолгын аша үрээр олохон гектар сабшалан модо, шулуунһаа сэбэрлэгдэһэн, уһалагдаһан байха юм.

Мүн колхозой дархашуул 4 сенокосилка, 4 морин тармуур, тэрэшэлэн гар зэмсэгүүдые заһабарилаа. Үлэгшэ машинануудаа үглөө мүнөөгүй бэлэн болгохоёо байһан эндэхи дархашуул һаядаа улам эршэтэйгээр ажаллана.

Ц. Бальжинимаев.

Специалистнуудай хоёр зүбшэл

Набшаһата мүшэр бэлэдхэхэ тухай

Набшаһата мүшэр болбол хони, ямаа, туулайнуудта һайн тэжээл юм. Мүн энэниие үхэртэ ба моридто эдюулхэдэ болохо.

Модоной набшын дубильна вещество багатай байдаһань, июнь, июль һара соо набшата тэжээл бэлэдхэхэ шухала. Тэрээнһээ хожом болоо һаа, модоной набша үнэтэ тэжээлээ гээһэн байдаг.

Набшаһата тэжээл бэлэдхэхын тула хуһанай, уляаһанай, бургаһанай, улаан бургаһанай набша мүшэр хэрэглэгдэхэ байна. Модоной мүшэрнүүдые хутагаар, сүхөөр, серпээр, залуухан ябган шэнүүдые хажуураар сабшахада болоно. Тиихэдээ карандашнаа бүдүүн бэшэ мүшэрнүүдые отолхо хэрэгтэй.

Сабшагдаһан набшата мүшэрнүүдые 1—2 үдэрэй турша соо хатааһанай һүүлээр 35 сантиметр бүдүүнтэйгээр боолтонууд болгон боогоод, дулаан үдэр һүүдэртэй газарта набшынь өөдэнь һуулгажа хатааха хэрэгтэй. Бороо үһөөтэй үедэ набшата мүшэрнүүд һарабша доро гү, али гэрэй армаг соо үлгэгдэхэ ёһотой.

Набшаһата тэжээлые хүсэд түлжөөгүй малда ба шудэ муутай хүгшэн малнуудта эдюулжэ болохогүй. Хонид, морид ба туулайнуудта набшаһата тэжээлээр занлань үгэжэ болохо юм, тиихэдэе тэрэниие хэршэжэ ба дэбтээжэ, малнуудта эдюулбэл бүришье һайн. Һайнаар бэлэдхэгдэһэн набшаһата тэжээлэй мүшэр—5 килограмм, үнеэдтэ—7, хонид ба ямаадта—1 килограмм хэмжээтэйгээр эдюулхэ хэрэгтэй.

Набшаһата мүшэрые мүн силосовалхада болохо. Тиимэдэ набшаһата мүшэрые хэршээд, тэрэниие корнеплодой эшэ, хэнээ ногоон мэтын шииг ехэтэй тэжээлдэ (1 тонно мүшэртэ 1 тонно эшэ) сугтань силосовалдаг юм.

Бүхы колхозууд үбһэ хуряалгын урда тээхи сүлөөтэй үе соо мүшэр набша элбэгээр бэлэдхэхэ зорилготой.

В. Дерюгина, агроном.

Витаминна тэжээл малда ямар туһатайб

Витаминууд болбол малай организмда ехэ хэрэгтэй. Тэрэнэй дутамаһаа мал үбдэжэ ба үхэжэ болохо байна. Жэшээнь, «А» витамин иланхаяа залуу малда хэрэгтэй юм. Тэрэнэй дутамаһаа залуу мал удаанаар бэежэхэ, ноошо болон бусад органуудаа үбдэдэг. «Б» витаминай дутамаг һаа малай бүхы нервнэ системэ үбшэлдэг, «Д» витаминай дутамаһаа малай организм известкоор тэжээгдэхээ болижо, мал тажааран гэхэ мэтэ. Тиихэдэ «Е» витаминай дутуу байһан ябадал малай үрэжэлэй органдо нүлөөлжэ, мал түрэхэеэ болидог юм.

Дурсагдаһша витаминуудтай тэжээл эдиһэн залуу мал һайнаар бэежэхэ, ехэ мал һубайрхагүй, ашаг шэмэнь дээшэлжэ зэргэтэй.

Бэлшээриин ногооной витаминуудтай байдаг тула зунай үедэ малнууд тэрээгээр гүйсэд хангагдадаг. Тиихэдэ юрын аргаар хуряагдаһан үбһэнэй ехэнхи витаминаа гээхэргэхийн байдаг тула эхэ ба залуу малнууд үбэлдөө витаминаар дутамаг тэжээл эдиһэнһээ шалтагаалан, үбшэлжэ болодог юм. Тиимэһээ үбэлдөө малнуудые витаминта тэжээлээр хангаха хэрэгтэй.

Люцерна, клевер, доник мэтын бобово ногоонууд витаминаар элбэг юм. Тиимэһээ витаминта тэжээл бэлэдхэхын тула бобово ногоо элбэгтэй сабшалан хэрэглэхэ ёһотой. Витамин элбэгтэй ногоон бүшэмэр ногоон үнгэтэй ба элбэг набшаһатай байдаг. Витаминта тэжээл бэлэдхэхын түлөө бобово ногоонуудай сэсэглэхэһээ хожом бэшэ (июниин эсэс, июлиин эхин), заабол үдын урда тээ сабшаха хэрэгтэй. Тиин, сабшагдаһан үбһөө түргэнөөр хатааһанай һүүлээр тэрэ дары баалануудые болгон, бухалалха ба 3—4 үдэрэй турша соо бухалдань хатааха ёһотой юм. Удаань, үбһөө сомохо гү, али һарабша доро хэжэ хэрэгтэй. Витаминта үбһые сомоһоной һүүлээр тэрэниие бороо ба наранһаа хамгаалхын тула юрын үбһөөр гү, али һолоомоор хушаха зэргэтэй.

Витаминта үбһэ хатааха, зөөхэ ба сомохоор эгээл үнэтэй набшануудынь үйрүүлхэ, хухалхагүйн түлөө оролдохо шухала.

Мүнөө витаминта тэжээл бэлэдхэлгын һайн үе ерэбэ. Колхозууд тус болзорые үнгэрэнгүй, адуу малда бардам хүрэхэ хэмжээтэйгээр энэ үнэтэ тэжээл бэлэдхэхэ ёһотой.

А. Давыдов,
Бурят-Монголой зооветинститудай научна хүдэлмэрилэгшэ.

Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай арми Сеулые сүлөөлбэ

ПХЕНЬЯН, июниин 28. (ТАСС). Мүнөөдэр үглөөнэй 11 час 30 минутада Корейскэ арадай-демократическа республикын Арадай арми республикын столица Сеул городые бүрин сүлөөлбэ. Арадай армиин частьнууд ба харуулай отрядууд ороной урда зүг руу зугадан гүйжэ ябаһан дайсаниие бута сохижо үргэлжэлһөөр.

Сеулые сүлөөлһэнтэй дашарамдуулан Корейскэ арадай-демократическа республикын министрнүүдэй кабинедэй түрүүлэгшэ Ким Ир Сен радиогоор үгэ хэлэбэ. Тэрэ хадаа толотомо шэнэ амжалтатайнь дашарамдуулан Арадай армиин солдадууд ба офицернүүдые амаршалһан байна. Ким Ир Сен хадаа лисынмановска реакциин дарлалтаһаа сүлөөлэгдэһэнтэйнь дашарамдуулан, арад зониие тэрэшэлэн амаршалба.

Столицые түргэнөөр һэргээн бодхоохо ба гурим байгуулха гэжэ городой хүн зониие уряалаад, Ким Ир Сен хадаа правительство Корейскэ арадай-демократическа республикын юстициин министр Ли Сын Епые сеульска арадай городской комитедэй түрүүлэгшээр саг зуура томилоо гэжэ мэдээсэбэ.

Кореядэхи дайнай ябуулганууд тухай американска мэдээсэлнүүд

НЬЮ-ЙОРК, июниин 28. (ТАСС). Юнайтед Пресс агентствын токийска корреспондентэй дамжуулһанай еһоор, урда корейскэ 7-дохи ба 2-дохи дивизинүүдэй бута сохигдоһон частьнууд нилээд олон тооной американска хүндэ зэбсэгые орхижо, урда зүг руу ямаршье гуримгүйгөөр зугадан гүйжэ ябана гэжэ фронтһоо абтаһан мэдээсэлнүүд соо хэлэгдэнэ.

НЬЮ-ЙОРК, июниин 28. (ТАСС). Сеулһаа урагшаа 20 мильдэ байдаг Сувонһоо Юнайтед Пресс агентствын корреспондентын дамжуулһанай еһоор, хойто корейскэ сэрэгүүд Сувондохи американска сэрэгэй штабта 10 миль зайтайгаар дүтэлжэ ерэһэн байна. Энэ пунктһаа американецуудай ябаха тухай захиралтые минута бүхэндэ хүлеэжэ болохо байна. Урда корейскэ сэрэгүүд грузовигүүд дээрэ һуужа урда зүг руу сухарина. Гэбэшье, энэнь ниитын сухарилта мүн байһаниинь үшөө тодорогүй.

Сеул хойто корейскэ сэрэгүүдээр эзэлэгдээ гэжэ лётчигууд мэдээсэнэ. Сеултай хэлхээ холбоо тэһараа гэжэ тэндээһээ мэдүүлнэ.

Сувон аэродром дээрэхи хүдэлөөе хинажа байһан Макартурай штабай американска полковник хадаа урда корейскэ правительство Сувонһоо урагшаа 65 мильдэ байдаг Тайдендэ байна гэжэ мэдүүлбэ.

Кореядэхи американска посол Муччо ба американска бригадна генерал Черч гэгшэд урда корейскэ сэрэгүүдтэ американска туһаламжые эмхидхэхын тула июниин 27-до Сувондо ерэбэ. Американска сэрэгэй советнигүүдэй ба гүйсэд департаментын түлөөлэгшэй группын 100 шахуу сотрудникууд Сувондохи американска штабта суглараһан байна. Сувон аэродромые ойрын үедэ орхижо ябаха баатай болохо байнабди гэжэ американска офицернүүд тоолоно.

Американска һомо хэрэгсэлнүүд, хэлхээ холбооной хэрэгсэлнүүд, сэрэгүүд болон штабной офицернүүдые тээһэн транспортна самолёдууд Итацука авиабазаһаа Японии ерэжэ байна.

Шалгагдаагүй мэдээнүүдэй еһоор, Сеулһаа урагшаа 165 ба 180 мильдэ байдаг Тайгю ба Гвандюда Ли Сын Манай ёһо журамда эсэргүү амжалтатай восстани болобо гэжэ агентствын мэдээсэл соо саашаа хэлэгдэнэ.

Урда Кореяын партизанууд ябуулгануудаа эдэбхитэй болгобо

ПХЕНЬЯН, июниин 29. (ТАСС). Хойто Кореяын дабшажа байгаа арадай армиин амжалтануудаар зоригжуулагдаһан Урда Кореяын партизанууд ябуулгануудаа эдэбхитэй болгобо. Канвон провинциин партизанууд июниин 26-да Урдин гэжэ уездын центртэ орожо, тэндэхи уездын полициие усадхаһан ба городые бүрин сүлөөлһэн байна.

Хүн зониинь партизануудтай нэгэдэжэ, хамтадаа тосхонууд ба пунктнуудые сүлөөлнэ.

Одясан ба Тхябякын гэжэ уулын районуудта партизанууд амжалтатайгаар тэмсэжэ байна. Мендю, Ченсоненден болон бусад хэдэн районуудай партизанууд Гампхо ба Пхоанда ерэһэн Арадай армиин частьнуудтай нэгэдээд, хамтадаа дайсаниие усадхажа байна.

Сүлөөлэгдэһэн районуудай хүн зониинь партизанууд болон Арадай армиин солдадуудые халуунаар угтана.

Корейскэ арадай-демократическа республикын авиациин ябуулганууд

ПХЕНЬЯН, июниин 29. (ТАСС). Арадай армиин командованиин мэдээсэлэнэй еһоор, Корейскэ арадай-демократическа республикын авиаци июниин 27 ба 28-да Сеулай урда тээ байгаа Ли Сын Манай армиин сэрэгэй объектнүүдтэ 10 гаран удаа добтолбо.

Июниин 27-до авиаци хадаа Сеул ба Сувоной хоорондохи зам дээрэхи түмэрзамай хүүргэнүүд, сэрэгэй складууд болон дайсанай сэрэгэй эшелон, Анняни станци, бусад объектнүүдые бомбодобо.

Июниин 28-да Арадай армиин звено самолёдууд Кымчен ба Кеден районуудта дайсанай 4 бомбардировщигуудтай байлдаба. Тэдэ бомбардировщигууд Пхеньянда агаарай добтолго хэхэ зорилгоор 38-дахи параллельһээ хойшоо байһан территори руу ороһон байгаа. Агаарай байлдаанай үедэ нэгэ бомбардировщик сохигдоод, бэшэнииинь гэдэргээ бусажа ошобо. Энэ зэдээ Сувон аэродромдо добтолжо, дүрбэн мотортэ 2 бомбардировщик ба 3 хүнгэн бомбардировщигүүдые усадхаһан байна. Энэ аэродромһоо ниидэжэ гэжэ оролдоһон дүрбэн мотортэ бомбардировщик сохигдоо. Тэрээнһээ гадна, Сувон аэродром дээрэ дүрбэн мотортэ хоёр бомбардировщик ба 3 хүнгэн бомбардировщигууд усадхагдаһан байна.

Кореядэ США-гэй агрессивнэ ябуулганууд

НЬЮ-ЙОРК, июниин 28. (ТАСС). Токиоһоо Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентэй дамжуулһанай еһоор, Хойто Кореяын сэрэгүүдтэ эсэргүү дайнай ябуулгануудта американска зэбсэгтэ хүсэнүүд хабаадана гэжэ Макартурай штаб үсэглэлдэр соносхобо. Мэдүүлгэ соонь иигэжэ хэлэгдэнэ: «Дальна Востогто агаарай-сэрэгэй хүсэнүүд ба дальнэвосточно командованиин мэдэлдэ байгаа корабльнууд корейскэ республикада дэмжэлгэ үзүүлэн 38-дахи параллельһээ урагшаа дайшалхы операцинуудые ябуулжа байна. Урда корейскэ хүсэнүүдтэ туһаламжа үзүүлхын тула агаараар ба далайгаар Корея руу һомо хэрэгсэлнүүд ба эдеэ хоол эльгээгдэжэ байна. Главна штабай түрүү пункт Үзеяын территори дээрэ байгуулагдаа».

НЬЮ-ЙОРК, июниин 28. (ТАСС). Пирл-Харборһоо Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентэй мэдээсэлэнэй еһоор мүнөө филиппинскэ уһануудта байгаа американска 7-дохи флот Макартурай оперативна хиналта доро байха юм гэжэ США-гэй тихоокеанска флодой штаб мэдүүлбэ.

ПАРИЖ, июниин 29. (ТАСС). Парижска радиогой дамжуулһанай еһоор, генерал Макартур хадаа Сеулһаа урагшаа Хойто Кореяын сэрэгүүдэй танкова колоннуудай дабшалгадань һаад ушаруулха зорилгоор Кан мүрэнэй райондо стратегическэ удхашанартай 3 хүүргэ эбдэжэ һандаргаха захиралтые американска бомбардировочно авиацида үгэбэ. Дары ябуулга хэхэ гэһэн захиралта Макартурай мэдэлдэ байгаа австралийска агаарай хүсэнүүдтэ тэрэшэлэн үгтөө.

ЛОНДОН, июниин 29 (ТАСС). Рейтер агентствын нью-йоркско корреспондентын дамжуулһанай еһоор, урда-корейскэ оборонын министерствын захиралтаар эбдэгдэһэн Кан мүрэн дээгүүрхи һүүлшын хүүргэ дээрэ мүнөөдэр урда корейскэ олон зуугаад солдадууд үхөө гэжэ Сувонһоо (Урда Корея) абтаһан мэдээсэлнүүд соо хэлэгдэнэ.

ЛОНДОН, июниин 29. (ТАСС). Рейтер агентствын токийско корреспондентын дамжуулһанай еһоор, генерал Макартур Урда Корея руу ниидэжэ ошобо.

«Сэрэгүүдэй морально байдалые үргэхэ ба оршон байдалые сэгнэжэ үзэхын» тула Макартур Урда Кореяын фронтнуудаар 2 үдэр шалгажа ябаха юм гэжэ агентство мэдээсэнэ.

НЬЮ-ЙОРК, июниин 29 (ТАСС). Сувондохи (Урда Корея) американска агаарай хүсэнүүдэй штабай дэргэдэ байгаа Юнайтед Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэлэнэй еһоор, хойто корейскэ сэрэгүүд Сувонһоо 10 миль зайтай газарта байна. Американска ба урда корейскэ сэрэгэй штабууд эндэһээ дары ябахаар хүлеэлдэнэ. Корреспондентын мэдээсэлэнэй еһоор, урда корейскэ сэрэгүүд американска сэрэгэй грузовигүүдые һуулгаган, урда зүг руу ябуулагдана. Эдэ сэрэгүүдые зөөхэ ябадалые хинажа байһан Макартурай штабай американска полковник «һүүлэй мэдээнүүдэй еһоор, урда корейскэ правительство Тайджондо байһан юм» гэжэ мэдүүлбэ.

Кореядэхи дайнай ябуулганууд

НЬЮ-ЙОРК, июниин 29. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс агентствын токийско корреспондентын мэдээсэлэнэй еһоор, Дальна Востогтохи американска агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй штаб хадаа «Б-29» гэжэ хүндэ бомбардировщигууд Кимпо аэродромдо добтолоо гэжэ соносхобо.

Хойто корейскэ истребительнүүд Сувондо хоёр үдэрэй турша дотор удаа дараалан добтолһон байна: Добтолгонь 15 минута үргэлжэлбэ. Тиихэдэ самолёдууд осколочно жэжэ бомбонуудые хаяһан ба пулемёдоор буудаһан байна. Американецуудай хойто корейскэ нэгэ самолёдые сохижо унагааба.

НЬЮ-ЙОРК, июниин 28. (ТАСС). Ассошиэйтед Пресс агентствын токийско корреспондентын дамжуулһанай еһоор, хойто корейскэ авиацин самолёдууд Урда Кореядэ американска 2 самолёдые усадхаба гэжэ Макартурай штаб соносхобо. Американска үшөө 3 самолёт Сувондо бууха баатай болоһон байгаа. Американска нэгэ истребитель гэмтэлтэ абажа Япони руу бусаба. Американецууд хүнэй хоролто тухай юушье мэдээсэгдэнэгүй.

Кореядэхи дайнай ябуулганууд тухай Франс Пресс дамжуулна

ПАРИЖ, июниин 29. (ТАСС). «Б-26» гэжэ американска хүнгэн бомбардировщик Кореяһаа бусаха замдаа, үсэрхэлдээ Японидохи американска базын дэргэдэ далайда унаа гэжэ Токиоһоо абтаһан мэдээсэлые Франс Пресс агентство дамжуулна. Американска базын нэрэнь дурсагдаагүй. Экипажай 2 хүн үхэбэ.

Кореядэхи байдал тушаа

ЛОНДОН, июниин 29. (ТАСС). Рейтер агентствын токийско корреспондентын мэдээсэлэнэй еһоор, урда корейскэ сэрэгүүд Кан мүрэнэй оборонын линиһээ сухарижа байна гэжэ Токиодохи агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй түлөөлэгшэд мүнөөдэр мэдүүлбэ.

Хойто корейскэ сэрэгүүд Кан мүрэн дээгүүр танкнуудые дабуулба. Мүнөө фронтын линии Сувон гэжэ түмэрзамай үзелһээ хойгуур 8 миль зайтайгаар үнгэрнэ.

Францида правительственна кризис болоно

ПАРИЖ, июниин 28. (ТАСС). Франс Пресс агентствын дамжуулһанай еһоо, министрнүүдэй советэй түрүүлэгшын постые эзэлхэһээ Кэй гэгшын арсаһанай һүүлээр республикын президент Венсан Ориоль хадаа Бидогой правительстводахи националь обороны министр Плевендэ шэнэ правительство эмхидхэхые дурадхаба. Гэбэшье, Плевен арсаба.

Францидахи правительственна кризис тушаа

ПАРИЖ, июниин 29. (ТАСС). Анри Кэй французска шэнэ правительстые эмхидхэн бүридүүлхэ зүбшөөлөө үгөө гэжэ парижска радио дамжуулна.

Харюусалгатай редактор Д. Д. ЛУБСАНОВ.

РЕДАКЦИИН АДРЕС: Улан-Удэ ул. Ленина 26. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ Унэн). ТЕЛЕФОНУУД: отв. редактора—23; АТС—1.80, зам. отв. редактора—7-35; отв. секретаря 3.23; отделов партийной и комсомольской жизни культуры и быта—4.52; пропаганды и агитации—7.85; сельского хозяйства промышленности и транспорта—6.84; переводов—3.23; писем трудящихся и информации—6.84 (2 зв.); об'явлений 2.64 (2 зв.); Для междугородных переговоров—16.

Н—02332. Типография Управления полиграфии, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000.